№ 218 ԿԻՐԱԿԻ, 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1915
ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԿԻՐԱԿԻ, 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 218

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի։
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հայոց Դրամատիկ Ընկերութիւն

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 5-ին, 1915 թ.

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը ներկայացնէ

Առաջին անգամ նոր ինքնուրոյն պիէս

ՀՐԱԲՈՒԽ

Դրամա 2 արար., Մ. Մանուէլեանի։
Այս պիէսը արժանացած է մրցանակի Հայոց Դրամատ. Ընկ. ժիւրիի կողմից։

ՀԷՔԻԱԹ

Դրամատիկական էտիւդ արևելեան կեանքից 1 արար., Մ. Մանուէլեանի։

Վերջը

ՇԵՂՎԱԾՆԵՐ

Էտիւդ 1 արար., Մ. Մանուէլեանի։

Մասնակցում են.—տ. տ. Աստղիկ, Զաբէլ, Ժասմէն, Մանուչարեան, Սիրանոյշ. պ. պ. Աբէլեան, Ալիխանեան, Մելքոնեան, Սուրաբեան, Սևումեան և ուրիշներ։

Սկիզբը երեկ. ճիշդ ժամը 8-ին։ Տեղերի գները սովորական են։
Կասսան բաց է ամենայն օր առաւ. ժամը 10—2-ը և երեկ. ժամը 6—8-ը։
Տոմսակները ծախվում են միմիայն թատրոնի կասսայում։

Պատրաստվում է ներկայացման համար ՄԵԾ ՑԱՆՑԱՒՈՐԸ Սօբօլշչիկով-Սամարինի, ՕՐԼԷԱՆԻ ԿՈՅՍԸ Շիլլերի։

Ռեժիսոր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ Դիրեկտորական Վարչութիւն

առ. 700. 2—2

Պատերազմից Վնասվածներին Օգնող Կովկասեան Գլխաւոր Կոմիտէտը

սրանով յայտարարում է, որ Թիֆլիսի Քաղաքային Աշխատանքի Բորսայում բացված է առանձին Բաժանմունք, որ պիտի հայթայթէ փախստականներին որևէ աշխատանք։ Բաժանմունքը աշխատանք կը հայթայթէ հետևեալներին. հաշուապահներին, գրասենեակապետներին, գանձապահուհիներին, ուսուցչուհիներին, գործակատարներին, դանապաններին, ատորժներին, բժշկական տեխնիկներին, գործակատարուհիներին, սպասաւորներին, չիլչյարներին, խոհարարներին, բանւորներին, մեխանիկներին, դայեակներին, աղախիններին, խոհարարուհիներին, լուացարարուհիներին, ծառաներին։

Այն փախստականները, որոնք աշխատանք են որոնում, և այն անձերը, որոնք որևէ աշխատանք կարող են տալ նրանց, պէտք է դիմեն և այդ մասին յայտնեն Բաժանմունքի տնօրէն Տ. Ա. Դաւիդովային (Биржа труда, Верійскій спускъ): Թէ աշխատանք որոնելու և թէ ընձեռելու յայտարարութիւնները, նոյնպէս և այլ և այլ տեղեկութիւններ տալը կատարվում են ձրիաբար։

առ. (օ. մ.) 697. 3—2

1915 Թ. ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բաշխելու է երեք մրցանակ

1) Ցանուն տ. Մ. Մակարեանի՝ լաւագոյն ինքնուրոյն պիէսի համար 150 ր.
2) «Ցօրելեանական» (ի յիշատակ ռուսահայ թատրոնի յիսնամեակի) լաւագոյն թարգմանական պիէսի համար 100 ր.։
3) Ցանուն Ա. Մելիք-Այվազեանի՝ լաւագոյն, ոչ մի տեղ չը ներկայացված ինքնուրոյն պիէսի համար մօտ 150 ր.։

Հեղինակները և թարգմանիչները, եթէ ցանկանում են գաղտնի պահել իրանց անուն-ազգանունը, կարող են կեղծանուն գրել պիէսների վրա, իսկական անուն-ազգանունները դնելով մի փակ ծրարի մէջ, որը կը բացվի միմիայն մրցանակաբաշխ յանձնաժողովի որոշումից յետոյ։

Այս տարի պիէսները ընդունվում են մինչև նոյեմբերի 20-ը, որից յետոյ ստացված պիէսները քննութեան չեն առնվի։

Մրցանակի կարելի է ներկայացնել միմիայն նոր պիէսներ, այսինքն այնպիսի պիէսներ, որոնք հայ բեմի վրա դեռ չեն ներկայացված կամ առաջին անգամ ներկայացված են վերջին թատերաշրջանում (առաջին և երկրորդ մրցանակներ)։

Մրցանակը կարող է յատկացվել լիովին կամ կիսով չափ, նայելով պիէսի գրական արժանաւորութիւններին։

Մրցանակի արժանացած պիէսի առաջին ներկայացման իրաւունքը պատկանում է Դրամատիկական Ընկերութեան և այդ ներկայացման համար խաղհուրդը թարգմանիչներին ոչինչ չէ վճարում, իսկ ինքնուրոյն պիէսների հեղինակներին վճարում է զուտ արդիւնքի 10%։

Այդ իրաւունքը վերապահվում է խորհրդին միմիայն մի տարվայ ընթացքում, սկսած պիէսի ստանալու օրից։

Պիէսները պէտք է ուղարկել հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Сололакская ул. № 20, Контора Армянскаго Драматическаго Общества. Արտասահմանից՝ Tiflis, rue Sololakskaya № 20, Société Arménienne Dramatique.

Ծանօթ.—Թարգմանական պիէսների հետ ներկայացնել նաև մի օրինակ բնագրից կամ այն օրինակից, որից թարգմանված է պիէսը։ Պիէսները պէտք է լինեն մաքուր և պարզ գրված։

առ. (18) 693. 2—1

ՏԱՇԿԱՀԱՅԵՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտնում է հայ հասարակութեան, որ Կրծանիսում, Ծիրանաւոր վանքի գաւթում ապաստանած 150—170 որբերի խնամակալութիւնը սեպտ. 15-ից վերցրել է իր վրա՝ հոգալով նոցա առօրեայ ծախքերն և մտածում է նրանց դաստիարակութեան մասին։

Միութիւնը յայտնելով այս մասին, կոչ է անում բոլոր նրանց, որոնց սրտին մօտ է աւերեալ հայրենիքից փախած դժբաղդ որբերի կեանքի գոյութեան ապահովութիւնը, թող բարեհաճին իրանց լուման, ինչ չափով էլ լինի նա, նուիրաբերել այդ տարաբաղդ որբերին սնուցանելու և ազգային ոգով դաստիարակելու համար։

Նուիրատուութիւններ թէ դրամով և թէ զանազան իրերով՝ խնդրվում է ուղղել հետևեալ հասցէներին.

1) Միութեան նախագահ Արշակ Սաֆարեանին, Купеческій банкъ.
2) Միութեան անդամ-գանձապահ Ցակոբ Տէր-Ցարութիւնեանին, Кафе «Централь» (Эрив. площадь).
3) Ծիրանաւորի գաւթում կառավարչին։

(օ. մ.) առ. 658. 10—7 Հայրենակցական Միութիւն

Բերլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւն. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՈԹՈՐԱԿՍՈՎ։ Թոքերի և սրտի, նաև ուրիշ օր՝ գանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորված ՌՕՆՏԳԷՆԵԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ։ Ամեն օր. 9—1 ժամ. ցեր. և 5—7 ժամ. երեկոյեան։ ՉՔԱՒՈՐՆԵՐԻՆ առ. ժ. 9—10 ՁՐԻ։ Бебутовская, 23. тел. 7—29.

առ. (ա. օ.) 504. 100—53

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

ԿԷՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ

Պլոմբ—ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից և այլն։

Ատամի հեռացումը առանց ցաւի։ Արհեստական ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործված մեթոդով։

Ընդուն. 10—2 առաւ. 4—7 երեկ. Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. Մուտքը պէրէուլկից։

(ա. օ.) առ. 515. 100—43

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տելէֆոն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժական կարիք ունեցող մնայուն [illegible] стаціонаръ) հիւանդների [illegible] հիւանդութիւնների [illegible] պայմանով։ Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 1—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարութիւնեան
Ն. Ն. Վեսելովզորով
Վ. Ա. Զակրժևսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշեր
Ս. Պ. Շահպարոնեանց

(չ. ու. կ.) առ 970. 100—95

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նարաբեան

(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան)

Վերադառնալով հանքային ջրերից՝ վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։

Ընդունում է ամեն օր՝ (առ. ժ. 1—2. (եր. ժ. 4—6.

Հասցէն՝ Սօլօլակ, Ռտիշչևսկայա փ. № 1. Հեռախօս 10—58.

(ե. հ. կ.) առ. 634. 100—10

ՈՐԸ ՊԷՏՔ Է ԼԻՆԻ ՆՈՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

III

Մենք ցոյց տուինք անցեալ անգամ, որ հայութեան մեծամասնութիւնը պէտք է անհրաժեշտօրէն կազմակերպուէ, որպէսզի կարողանայ փրկել իր ապագայ գոյութիւնը, ինքն տէր և տնօրէն լինել իր բաղդին, տնօրինել իր ներքին, ազգային-կուլտուրական գործերը և խաղալիք չը դառնալ փոքրաթիւ բայց կազմակերպված խմբակի ձեռքում։

Զէ՞ որ դառն, ամենադառն փորձերը ցոյց տուին, այն էլ ոչ մէկ անգամ, այլ բազմիցս, որ թողնելով ազգի բաղդը, վիճակը այդ կազմակերպված փոքրամասնութեան ձեռքում, որ միայն իր նեղ կուսակցական շահերն ունի ի նկատի, մենք ենթարկեցինք ազգը սոսկալի աղէտների. չէ՞ որ այդ անկազմակերպութեամբ պէտք է բացատրել, որ նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ կազմվում է մի մարմին, իբրև թէ ազգային, որին մասնակցում են և ոչ նեղ կուսակցականներ, դարձեալ այդպիսի մարմինը կամ բիւրօն հանդիսանում է լոկ խրտուիլակ, ֆիկցիա և տնօրինողը դարձեալ լինում է կազմակերպված փոքրամասնութիւնը, որ թագնվում է անկազմակերպված մեծամասնութեան ետևում։

Սակայն, յայտնեցինք մենք, կազմակերպվելու համար անհրաժեշտ է որոշ, խիստ ծրագիր, որոշ պլատֆորմա, բայց և այնպիսի ծրագիր, որի շուրջը կարողանայ համախմբվել ազգի մեծամասնութիւնը՝ շինարար, ստեղծագործական, վերանորոգչական գործունէութեան համար։

Սակայն ո՞րն է այն ծրագիրը, որի շուրջը պէտք է համախմբվէ հայութեան մեծամասնութիւնը, այն նոր ուղեգիծը, որին պէտք է հետևէ նա, որպէսզի կարողանայ փրկել Թիւրքիայի հայութեան մնացորդները, վերածնել տալ Հայաստանը և իր ազգային գոյութիւնն էս, իր ազգային-կուլտուրական նուաճումները, իր ազգային հոգևոր-բարոյական անկախութիւնը, ինքնուրոյնութիւնը պահպանել։

Հայ ժողովուրդը ամեն մի երկրում, ուր ապրել է, միշտ լոյալ վարմունք է ունեցել հանդէպ այդ երկրի կառավարութեան։ Եթէ նա վերջին ժամանակները ստիպուեց ընդվզել, ըմբոստանալ Թիւրքիայի դէմ—որովհետև ամբողջ դարեր համբերելով, սոսկալի զրկանքներ, տառապանքներ կրելով, զրկուելով մարդկային գոյութեան տարրական իրաւունքներից, այլևս ոչ մի ելք, հնար չէր գտնում իր սոսկալի վիճակը փոքր ինչ ամոքելու—այդ յուսահատական քայլը բնաւ չէ կարելի համարել իբրև բնածին յատկութիւն՝ ըմբոստական կամ ապստամբական։ Ինչո՞ւ հայ ժողովուրդը Ռուսաստանում, Բուլգարիայում, Ամերիկայում, Հնդկաստանում, Եգիպտոսում բնաւ ապստամբական, խռովարարական ձգտումներ չէ արտայայտել։ Որովհետև այդ երկիրներում նա ունեցել և վայելել է այն ամենը, ինչ որ անհրաժեշտ է նրա մարդկային գոյութեան և ազգային հոգևոր-բարոյական մտաւոր անկախութեան ու զարգացման համար։

Ուրեմն, նոր ծրագրի էական կէտը լինելու է լոյալ վերաբերմունք հանդէպ այն երկրի և կառավարութեան, որի հովանու ներքոյ ապրում է հայ ժողովուրդը։ Ոչ մի սեպարատիստ, անջատողական ձգտում։ Ի հարկէ, իբրև քաղաքացի այս և այն երկրի, հայը այդ երկրի միւս տարրերի և քաղաքացիների հետ գործելու է այն ամենի համար, ինչ որ հարկաւոր է երկրի առաջադիմութեան և բարգաւաճման համար քաղաքականապէս, տնտեսապէս, կուլտուրապէս։

Հայ ժողովուրդը իր հակումներով, ձգտումներով եղել է միշտ և ամեն տեղ դեմոկրատ, ուստի նոր ծրագրի մի կէտն էլ լինելու է՝ որքան կարելի է և որքան ներելու են երկրի օրէնքները՝ դեմոկրատիզացնել իր ազգային հաստատութիւնները, դարձնել նրանց ժողովրդի սեփականութիւն։

Հայ ժողովուրդը միշտ փարած է եղել իր լեզուին, իր գրականութեանը, իր պատմութեանը և իր եկեղեցուն, ուստի նոր ծրագրի մի կէտն էլ լինելու է պաշտպանութիւն, զարգացում, բարգաւաճում մայրենի լեզուի, դպրոցների, գրականութեան, եկեղեցու և ուսումնասիրութիւն պատմութեան։

Հայ ժողովուրդը միշտ ձգտել է համերաշխ և հաշտ ապրել իր հարևան ազգերի, տարրերի հետ, ուստի նոր ծրագրի մի կէտն էլ լինելու է համերաշխութիւն, հաշտ կեանք ունենալ իր բոլոր հարևան ժողովուրդների և ազգութիւնների հետ, յարգել նրանց իրաւունքները և յարգել տալ՝ իր իրաւունքները։

Ազգային ընդհանուր վերաշինման, վերածնութեան գործի համար ամեն մի հայ երկրագնդիս երեսին, որ ընդգրկելու է նոր ծրագիրը—որ լինելու է շինարարական, ստեղծագործական, կուլտուրական ծրագիր, բայց ծրագիրը առաջ տանելու և իրագործելու բոլոր անհրաժեշտ միջոցներով օժտված—տալու է ազգային տուրք։

Մեզ կարող են առարկել, թէ ինչ հարկ կայ ստեղծել մի նոր կազմակերպութիւն, քանի որ գրեթէ նոյն ծրագրի հետապնդող մի կազմակերպութիւն կայ, որ է Եգիպտոսի Հայկական Բարեգործ. Ընդհանուր Միութիւնը, որ այդ ուղղութեամբ մեծ ջանքեր է գործադրել։ Կը պատասխանենք, որ Հայկական Ընդհանուր Բարեգործական Միութիւնը զուրկ է քաղաքական-ազգային ծրագրից, և հետամուտ է լոկ կրթական-կուլտուրական նպատակների. Նա կարող է կազմել մասն մեր ծրագրած մեծ կազմակերպութեան կամ լինել նրա օրգաններից մէկը։ Մեր ծրագրած կազմակերպութիւնը լինելու է ազգային ընդհանուր, ունենալով նոյն նպատակները, ինչ որ ունի Բարեգ. Միութիւնը, և նաև համազգային քաղաքական ծրագիր։

Եւ ուրեմն մենք կոչ ենք անում հայ ազգի մեծամասնութեան՝ արձագանք տալ մեզ, ու մեր աւերված, քրքրված, կործանված հայրենիքը վերաշինելու տենչով համակվածներին՝ իրագործել այն ծրագիրը, որով միայն մենք կարող ենք հասնել մեր նպատակին։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

2 հոկտեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Ամբողջ զօրաճակատի վրա սաստկացել են ընդհարումները հետախոյզ զօրախմբերի և առաջապահ զօրամասերի միջև. Թիւրքերը ամենուրեք պաշտպանվում են կրակով։

Մանազկերտից դէպի հիւսիս-արևմուտք, Ալիժօրտա և Էկրէշ գիւղերի միջև թիւրքերը, ընկնելով մեր խաչաձև կրակի տակ, կրեցին խոշոր կորուստներ և փախան դէպի Գօպալու։

Ռստանի լեռնանցքում (Վանի լճի հարաւային ափ) թիւրքերը սեպտ. 30-ի առաւօտեան յարձակման դիմեցին։ Մեր արտիլերիան ստիպեց լռել թիւրքական թնդանօթներին և թիւրքերը սկսեցին տատանվել։ Օգտվելով այդ բանից, մեր զօրքերը համարձակ հակայարձակման դիմեցին և տաք կռւից յետոյ ցրուեցան արին ահաբեկված թիւրքերին լեռնանցքից։ Մեր զօրքերը ձեռք ձգեցին 2 թնդանօթ ու գերիներ։ Թիւրքերը կռւի տեղում թողին աւելի քան 250 դիակ։ Մեր կորուստներն աննշան են։

լայի շրջանում, բայց վանվեցին դաշնակից նաւատորմի օգնութեամբ։ Երկուստեք կորուստները խոշոր են։ Դաշնակից նաւատորմը աջողութեամբ ռմբակոծեց թիւրքերին Արի-բուրնուի մօտ ձախ զօրաթևի վրա, իսկ ֆրանսիական յածանաւերից մինը ռմբակոծեց Մայդոսի մօտի դիրքերը։ Անգլիական մի հածանաւ երեք օր առաջ ռմբակոծեց Այվալին. քաղաքում եղել են զոհեր։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

2 հոկտեմբերի

ԱԹԷՆՔ.—«Պատրիս» լրագրին հաղորդում են, որ յոյների հալածանքը Թիւրքիայում վերսկսվեց և ստացել է աւելի կատաղի բնոյթ։ Պատրիարքի բողոքները անլսելի են մնում։

Թիւրքիան զէնքի է կանչել 19 տարեկան քրիստոնեաներին։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԱՐԴԱՆԷԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

1 հոկտեմբերի

ԱԹԷՆՔ.— Միտիլէնից հաղորդում են, որ կռիւները Գալլիպօլի թերակղզում նորից ստացան յամառ բնոյթ։ Դաշնակիցները մի փոքր առաջացան Աչիբաբա-Կարադաղլիի ուղղութեամբ։ Թիւրքերը յարձակման դիմեցին Սուվ-

ՄԱՀՎԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՎԱԾ ՄԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Այս վերնագրով «Թայմսի» սեպտեմբերի 25-ի համարում կարդում ենք.

Եթէ չը լինէր պատերազմը, որ ամբողջ աշխարհը ցնցում է իր հիմքերից և այս պատճառով ամենալուրջ դէպքերն անգամ թողնում է անուշադրութեան մատնված, այժմ բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներում անշուշտ անհամար միտինգներ կը կազմվէին բողոքելու համար այն հակամարդկային քաղաքականութեան դէմ, որ բռնել են երիտասարդ թիւրքերը հայ ժողովրդի նկատմամբ։ Երիտասարդ թիւրքերը ստրիճանաբար իրականապէս ջնջում են իրանց հպատակ ամբողջ մի ցեղ, բովանդակ հայ ժողովուրդը։

Այս նպատակի համար նրանք վարվում են հետևեալ ձևով։ Ամեն մի հայ գիւղ պարպում են ժողովրդից հեռա-

գնեաւ, այն չափով որչափ որ երկաթուղին կարող է տանել։ Երբ հայերը հասնում են Կոնիա, կամ մերձակայ մի կայարան, նրանց իջեցնում են այնտեղ և պահապանների հսկողութեան տակ քշում են Տաւրոսի լեռնաշղթայի վրա։ Երբ այս թշուառները հասնում են լեռան միւս կողմը, հագիւ մի քանի օրվան պաշար ունենալով իրանց հետ, նրանց ասում են, թէ պէտք են շարունակել ճանապարհը դէպի Մուսուլ, ուր իբր թէ բոլորովին անվտանգ կը լինի նրանց կեանքը։ Բայց իրօք, այն երկիրը, ուր նրանց քշում են, կատարեալ անապատ է։ Թափառական բեդուինները և քիւրդերը յարձակվում են այդտեղ այս անօգնական մարդկանց, կանանց և երեխաների վրա, կողոպտում և սպանում են նրանց։ Իսկ նրանք, որոնք սպանվելուց ազատվում են, այդպիսիներն էլ քաղցից և ծարաւից են մահանում անապատի մէջ։ Ոչ մէկը չէ հասնում նշանակված բնակավայրը։ Եթէ մէկը նրանցից աջողի փախչել, Թիւրք հովիւներին հրամայված է անմիջապէս սպանել պատահած հային։ Բազմաթիւ հայ կանայք իրանց երեխաներին գցում են Եփրատ գետը՝ նրանց տանջանքը չը տեսնելու համար։ Մի քանիսը ծախում են նոյն իսկ երեխաներից ոմանց, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենան միւսներին կերակրելու և սովից ազատելու։

Մի յայտնի ամերիկացի քարոզիչ, որ սեպտեմբերի առաջին շաբաթը դարձել է Կ. Պոլիս, Անատոլուի երկաթուղու կայարաններից մէկի մօտ տեսել է հայերի 15,000 հոգուց բաղկացած մի բազմութիւն, որ սպասում էր իր կարգին՝ ուղարկվելու համար այնտեղ, որտեղից ոչ մէկը կենդանի չէ դառնալու։

—

Ամերիկայի բարկութեան առիթով, որ առաջացել է Թիւրքիայում հայերին բնաջնջելուց, կոմս Րեվենտլօվ իր օրգանում ցինիկաբար ասում է, որ խիստ միջոցներ ձեռք առնելը ապստամբ ժողովրդի դէմ Թիւրքիայի պարտքն է, որովհետև անմտութիւն է պատերազմական ժամանակ նուրբ քաղաքավարութեամբ վերաբերվել նման տարրերին։ Գերմանիան հայերի կոտորածին նայում է իբրև Թիւրքիայի ներքին գործի։ Գերմանիայի միջամտութեան մասին խօսք անգամ չի կարող լինել։ Կոմս Րեվենտլօվ այդպիսով կարծում է, որ ուրիշներն էլ չը պէտք է խառնվեն Թիւրքիայի ներքին գործերին։

—

Օդեսսայից հեռագրում են, որ հայ ուսանողների պատգամաւորութիւնը խնդրեց ամերիկեան հիւպատոսին շնորհակալութիւն յայտնել Վիլսոնին ի պաշտպանութիւն հայերի հանդէս գալու համար։ Հիւպատոսը խոստացաւ կատարել պատգամաւորութեան խնդիրը։

ԴԻԱՐԲԵՔԻՐ ԵՒ ՍԵՒԵՐԷԿ

III

2) Սեւերէկի միւթասարըֆութեան կեդրոնի քաղաքն է Սեւերէկ (Սեւերակ, ըստ ոմանց՝ Սեւ-աւերակ). վերջերս այս կառավարչութեան կը պատկանէին՝ Ջերմուկ և Վիրանշէհէր քաղաքները, իրենց հարուստ ու ընդարձակ գաւառակներով և գիւղախմբերով միասին։

Սեւերէկ քաղաքը (որ մեր նիւթին գլխաւոր առարկան է), ինչպէս ցոյց տուած ենք, ունի 9000 տուն բնակչութիւն, ուրկէ 700 տունը հայ, 300 տունը ասորի, հրեայ և ուրիշ քրիստոնեաներ կըլլան։ Միւս 8000 տունը քիւրդեր, արաբներ և թիւրքեր կը բաղկանայ։

Այս քաղաքը Թիւրքիոյ բոլոր հիւսիսային և արեւելեան նահանգներուն, Կովկասի և Պարսկաստանի համար նոյնիսկ, ճագար մըն է, ուրկէ անպատճառ պիտի անցուի ցամաքային ճամբով Եգիպտոս կամ Միջերկրականի ծովեզրը իջնելու համար։

Սեւերէկ իր այդ դիրքի և յոյժ առատ պտղաբերութեան շնորհիւ ինքնաբերաբար դարձած է ցամաքային բանուկ վաճառաշահ քաղաք մը, այնպէս որ վերջին քանի մը տարուան ընթացքին մէջ գիւղաքաղաքէ մը վերածուեցաւ կառավարչանիստ քաղաքի մը։

Բոլոր ուտելիքներու, արմտեաց և հում նիւթերու մասին գաղափար մը տալու համար, թէ ինչ աժանութիւն կը տիրէ պատմական Ուռհայի հարևան այս քաղաքին մէջ, հոս կը դնեմ թուէս 3 տարի առաջ եղած նիւթերու գներէն ցուցակ մը (Թիֆլիսի կշիռքին ու փողին համեմատութեամբ).

Ցորեն՝ 1 պուդ 30 կոպ., իւղ՝ 3 ֆունտ 22 կ., հաւկիթ՝ 4 հատը 1 կ., խաղող՝ 3 ֆունտ 2 կ., սեխ և ձմերուկ, 18 ֆունտ 2—3 կ., բուրդ՝ 3 ֆնտ. 45 կ., պանիր՝ թարմ 1 ֆնտ. 4 կ., թուզ (չոր) 3 ֆնտ. 5 կ. ևն.։

Իսկ դէպի Հալէպի երկաթուղին միացող խճուղին շինուելէ առաջ՝ առասպելական աժանութիւն կը տիրէ եղեր այս գաւառներուն։

Սեւերէկ բոլոր Հայաստանի արմտեաց ամբարանոցն է։ Սովի և թանգութեան տարիները Էրզրումի, Մուշի, Խարբերդի և ուրիշ հեռաւոր գաւառները անհամեմատ կարաւաններով Սեւերէկ կիջնեն արմտիք գնելու։ Օր-աւուր ընդարձակուելու վրայ եղող շուկան ունէր 2000-ի չափ խանութ, ուր թէ բնիկ և թէ պանդուխտ հայերը կարևորագոյն դիրք ձեռք ձգած էին։ Շուկայի տիրող լեզուն այստեղ բնականաբար շատ այլազան է, քանի որ բազմաթիւ ազգերու միացուցիչներէ բաղկացեալ քաղաք մը ըլլալէ զատ՝ ամեն կողմէ ճամբորդներ այստեղ իրարու կը հանդիպին։ Գլխաւորաբար արաբերէն լեզուն է որ շատ կանցնի։ Սակայն մարդ չէր կրնար հիացումով չդիտել՝ բոլոր շրջակայ վայրերուն պէս՝ այստեղ ևս մեր նոր սերունդին վարդացման ավնիւ ձգտումներն ու տոհմային դաստիարակմամբ մեծնալու եռանդը։

Ո՞վ չպիտի հրճուէր տեսնելով մեր Միջագետքի նախնիքներուն այս կորովալից ճետերը, որոնք հազար ու մէկ ճնշման և թշնամական հալածանքներու տակ պարելով հանդերձ՝ գործի վրայ այս հայերը դիտողը չէր տարակուսիր երբէք, թէ երկրին իսկ տէրերը... իրենք էին։

Սեւերէկի հայ դպրոցներն ու փառաւոր եկեղեցին, օրուան վրայ կը բարձրանայ՝ անծայրածիր դաշտին նայող հսկայ զանգակատունը, ունին քաղաքին մէջ հարուստ կալուածներ։ Մեր երկսեռ դպրոցներուն մէջ կ'աւանէին 400-ի մօտ աշակերտներ, որոնց տակաւ կուզային կը միանային ասորիներու, եզիդիներու (չարգիանցի) և հայ-կաթոլիկներու տղաները։ Թէև ամեն քրիստոնեայ և մահմեդական յարանուանութիւններ ունէին իրենց դպրոցները, սակայն հայոցը շատ աչքառու եղած էր, ինչպէս նաև հայ-բողոքականներունը։ Այս վերջիններուն կոչնէր Եդեսիայի միսիոնարութիւնը։

Այս գաւառը հակառակ այնքան խորը իյնալուն (ոչ Կիլիկիա է և ոչ Հայաստան)՝ գրականութեան շատ մօտիկ գաւառաբարբառը պահած է, որ աւելի վկյթանցիներու գաւառաբարբառին կը հակի. բոլոր շրջակայ հայ գիւղերն ու ասորիները նոյն հայ գաւառաբարբառը կը խօսին։ Ասորիները մեր լեզուն խօսելով մէկտեղ կատեն մեզ, որովհետև իրենց ըսելով՝ մեր նախնիքները բռնութեամբ մոռցնել տուած են իրենց ասորերէնը և դատապարտած են հայերէն խօսելու։ Շատերն ալ կը փափաքէին բոլորովին հայ եկեղեցւոյն յարիլ. այս տեղի տեղւոյն ասորի եպիսկոպոսին, քահանայ Գաս Եսգուլին և իրենց Մէրդինի կաթողիկոսարանին միջև վէճը պակաս չէր։ Նոյն յարումի փորձերը պակաս չէին և ուրիշ ցեղերու կողմէն, որոնց հանդէպ Օրմանեան սրբազանը խոհեմութեամբ հայերը միշտ զգուշաւոր դիրք բռնած էին։

Մխիթարական էր նաև հայ երիտասարդաց սաքսած կերակնօրեայ լսարանները, եթէ երբեմն կուսակցական գործիչներ չէրթային քթերնին գէշ տեսակէն խոթելու այնտեղ ու Ուրախալի էր տեսնել արագական ալիքնգամով հայ երիտասարդներ, որոնք ամեն շաբթու Կ. Պոլսէն արգականներով թերթ կը ստանային, խանութներուն մէջ նստած՝ իրենց շուրջը խմբուած բարեկենական հարդաններուն նմանող յաճախորդներուն կը թարգմանէին լրագրական կարևոր լուրերը, քաջ լեզուագէտ առաքեալներուն պէս։

Եդեսիա (Ուրֆա), որ Սեւերէկէն 18 ժամ հեռի է (նոյնքան Դիարբէքիր), բնակող միսսնարուհի միսս Գորինա-Շաթիկ և իր կողմը, պէտք է խոստովանիլ, այս կողմերու (Սեւերէկի) հայ կանանց բարեկարգութեան շատ նպաստեցին։ Իսկ կրօնաւորներն ու դպրոցականները մեծ մասամբ օգտուած են Երուսաղէմէն և Այնթապի ու Խարբերդի կոլէջներէն, մանաւանդ Դիարբէքիրի ազգային վարժարաններէն։ Իսկ վաճառականութիւնը յարաբերութեան մէջ էր Հալէպի, Բէյրութի և Պոլսոյ հետ գլխաւորապէս։

Սեւերէկի գաւառները արթառանկով, թզենի, նուռի այգիներով ծածկուած է. իսկ արօտատեղիներն ու այնքան ճոխ բնական մարգագետինները անթուելի են։

Ջերմուկ քաղաքը միայն ունի Ջրաւէտ դաշտեր և ծծմբային ջերմուկներ, իսկ Սեւերէկի բոլոր միւս մասերը ջրհորներով ջուր կը հայթայթեն խմելու։ Բուսականութիւնը գլխաւորն անջրդի կաճի, բայց լիառատ կաճի։

Այս գաւառներուն տէրը քանի մը տարի առաջ Միլլի Իբրահիմ փաշան էր, որ սուլթան Համիդի անկման հետ միասին յաղթուեցաւ երիտասարդ-թիւրքերէն, ապա ինքզինք թունաւորեց։ Անկէ յետոյ հայերը սկսան ճնշուիլ բազմաթիւ քիւրդ աւատապետներու ձեռքը։ Տեղւոյն ընդհանուր բնակչութիւնը ձի և զէնք ունենալու, պէտք է ըսել մայլն է։ Հայ աղաներն ալ հովի կուտային՝ արաբական նժոյգի հեծած գլուխնին քեաֆեա-ակալ և վրանին զէնք ու հալալա կրելու համար։ Ապրուստի մասին շատ հոգ չընող կարգ մը հայ երիտասարդներ բան գործ ըրած էին յաճախ այգիները հրաշէնով նշանաւորութեան երթալ. այս բանը կառավարչական մարդոց դժգոհութիւնը խիստ կը բորբոքէր։ Բայց սեւերէկցիները բնաւ չէին կրնար մոռնալ, որ իրենցմէ քանի մը ժամ հեռու՝ Ուրֆայի Կամուրջ անուն միակ զուտ հայաբնակ գիւղը (400) զէնքի շնորհիւ կրցած էր քանիցս ինքզինք պաշտպանել անհաշուելի խուժաններ ձեռքէն։

Միւս կողմէն՝ գէթ ես Հայաստանի և ոչ մէկ կողմը Ջերմուկի և Սեւերէկի ժողովրդեան պէս թանգ ըսանեսէր համայնք չեմ տեսած։ Ամեն նեղութեան կը տոկան և տեղ մը չեն գաղթեր. ոչինչ կրնայ զանոնք բաժնել հայ եկեղեցիէն, ընտանիքէն ու զէնքէն։

Ահա այս վերջին պարագան կը զուգադիպի գերի եկած (ի Ռուսաստան) սուրիացին վկայութեան, թէ Սեւերէկի բանտը լեցուն եղած են հայ մարդերով և կին մը կաշառքի շնորհիւ զաւակը բանտին ծակէն հօրը համբուրել կուտայ, և վրայ կը հասնի պահակապետին գազանութիւնը....

Գաղթական

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
2 հոկտեմբերի

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Դվինսկի շրջանի զօրաճակատի վրա կռիւները շարունակվում են։ Թնդանօթային կրակը շատ տեղերում սաստիկ է։ Ընդհանուր առմամբ դրութիւնը նախկինն է։ Օբոլէ լճից դէպի արևմուտք մենք կռւով ձեռք ձգեցինք Գուբանցի գիւղը և Ստասարէլի աւանից դէպի հիւսիս ընկած գերեզմանատունը։

Պրիպյատայի վրա՝ Նոբէլ գիւղի շրջանում հակառակորդը վանվեց դէպի այն կողմը։

Տարնոպոլից դէպի արևմուտք երկաթուղագծի շրջանում հակառակորդը վանվեց դէպի Ստրիպա գետը խոշոր կորուստներով։

Լոյս հոկտ. 1-ի գիշերը հակառակորդը օրվայ ընթացքում չորրորդ յարձակման ձեռնարկեց և սուիններով նետվեց մեր զօրքերի վրա Գայվորոնկա գիւղի շրջանում, Տրեմբօլիից դէպի արևմուտք։ Եռչաակի հակայարձակումով հակառակորդը վանվեց և բոլորովին անկարգ փախուստի դիմեց դէպի իր խրամատները. միևնոյն շրջանում հակառակորդը երէկ նոյնպէս յարձակում էր գործել։ Մեր զօրամասերը, թոյլ տալով նրան որ մօտենայ, իրանք կտրուկ հակայարձակման դիմեցին և նորից ետ մղեցին հակառակորդին դէպի Ստրիպա։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՈ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
2 հոկտեմբերի

ՊԱՐԻԶ.— Պաշտօնական հաղորդագրութիւններ.

Երէկ գիշերվայ ընթացքում Արտուայում շարունակվեցին արտիլլերիական կռիւներ, որոնք առանձնապէս կատաղի բնոյթ ունէին «140» գագաթից դէպի հիւսիս-արևմուտք՝ Սուշէի և Ժիվանշի միջև։ Խրամատները մինչև ձեռքի ռումբերի օգնութեամբ շարունակվող կռիւը Լիգոնի շրջանում սաստիկ ակտիվ էր։ Շամպանիայում թշնամին խեղդող գազերով ռմբակոծեց մեր զօրաճակատի թիկունքը։ Մեր հրետանիներն ամենուրեք պատասխանեցին։ Տագիւրից դէպի արևմուտք ընկած անտառի դէմ թշնամու յարձակումը մենք կրակով վանեցինք։ Լօթարինգիայում և Էլզաս-Լէնոտէ շրջանում համարեա անընդհատ արտիլլերիական կռիւ է։

Թնդանօթային կռիւներ են նաև էն գետի զօրաճակատի վրա, Րէյմսի շրջակայքում և Շամպանիայում։ Բաւական կատաղի կռիւներ տեղի ունեցան՝ ձեռքի ռումբերի օգնութեամբ՝ Մասսի ալ ափում։

20 աէրօպլան այսօր ռումբեր նետեցին Բէզանկիւր կայարանի վրա։ Էնի շրջանում թշնամու աէրօպլաններից մինն ընկաւ Իւսիլէյոնի մօտ թշնամու զօրագիծքերի մէջ։

ԼՈՆԴՈՆ.—Զինուորական մինիստրութիւնը յայտնում է, թշնամու աէրօպլանները անցեալ գիշեր արշաւանք կատարեցին արևելեան կոմսութեան և Լոնդոնի մի մասի վրա, նետելով ռումբեր։ Մեր յառաւկ թնդանօթներից կրակ բացվեց, որից յետոյ նկատվեց, որ աէրօպլաններից մէկը թեքվեց և սկսեց իջնել։ Աէրօպլանների դէմ բարձրացան 5 անգլիական աէրօպլան, սակայն աննպաստ եղանակի պատճառով միայն նրանցից մէկին աջողվեց հասնել «Ցէպպելինների» մէկին, բայց նա էլ անկարող եղաւ յարձակվել «Ցէպպելինի» վրա, և վերջինս փախաւ մթութեան մէջ։ Ռումբերից վնասվեցին մի քանի տուն, որոնցից մի քանիսի մէջ հրդեհ ծագեց։ Ոչ մի լուրջ վնաս զինուորական մասով չը գտւ։ Բոլոր հրդեհներն իսկոյն հանգցրին։ Ընդամենը սպանվել են 15 զինուորական և վիրաւորվել են 13, քաղաքացիներից սպանվել են 27, վիրաւորվել են 64 հոգի. վերջիններից թւում սպանվել են 9 և վիրաւորվել են 30 կին, սպանվել են 5 և վիրաւորվել են 7 երեխայ։ Զոհերի ընդհանուր թիւը 32 սպանված և 95 վիրաւոր ընկնում են Լոնդոնի վրա։

Ֆէլդմարշալ Ֆրենչը տեղեկացնում է. Սեպտեմբերի 30-ի օրվայ ընթացքում մենք, թշնամու խրամատները ռմբակոծելուց յետոյ, յարձակում գործեցինք և գրաւեցինք 1000 եարդ խրամատ Գիւլլուխից դէպի հարաւ-արևմուտք։ Բայց մեզ չաջողվեց միալ գրաւած դիրքերում թշնամու սաստիկ ուժեղ թնդանօթաձգութեան պատճառով։ Վեսմէլից դէպի հարաւ մեզ աջողվեց գրաւել և պահել թշնամու դիրքերը։

ՍԵՐԲ-ԲՈՒԼՂԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
2 հոկտեմբերի

ՆԻՇ.—Բուլղարներն ամբողջ զօրա-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԳԱՂԹԱԿԱՆԻՆ

—

Կեանքի հողմերից հալածված եղբայր,
Փախչում ես որպէս հողմավար սև ամպ,
Կարծելով որ մեր վայրերում օտար
Ազատ կը շնչես վշտից հրապատ։

Աւաղ, չը գտար մի սիրտ կարեկից,
Թշուառ էիր դու, թշուառ մնացիր,
Ու այժմ հոգիդ անյոյս թախծալից,
Լալիս ես մենակ, լալիս տարագիր։

Բայց ո՛չ, էլ չը լաս, բաղդագուրկ եղբայր,
Սև ամպն էլ, քեզ պէս, նայում է տխուր,
Մինչ առաւօտեան շողերն ոսկեփայլ
Փարվում են նրան, դարձնում ձիւնաթոյր։

Նոյնպէս էլ և մեր կեանքի երկնքում
Կը վառվի շուտով արևը ոսկի
Ու քո բազմատանջ բոցաեռ հոգուն
Նուէր կը բերէ գարուն շնորհալի։

Ս. Ղալաչեան

ՏԽՈՒՐ ՄՏՔԵՐ

—

Տխուր է հոգիս, որպէս ամպամած
Երկինքը աշնան։ Սուգ համատարած,
Վիշտ, ցաւ ու կսկիծ, մահ, սուր ու սուսեր,
Ջար ավերն անհող տաքի են եղեր։

Երկաթն է շառաչում արիւնոտ դաշտում,
Վառօդն է թնդում լեռ ու անտառում.
Աւեր, կոտորած, քանդ, ջարդ, կողոպուտ,
Տեղում է կրակ, գնդակի կարկուտ։

Կարճ է լում է կեանքը արի կտրիճի,
Խոցվում է սիրտը գեղանի կոյսի,
Սգում է մայրը, ողբում է այրին,
Սովից մեռնում է որբացած մանկտին։

Եւ այս բոլորը ում, ինչի համար.
Այս ինչ զոհեր են անթիւ, անհամար.
Ո՞վ արդեօք արեան այսքան ծարաւի՝
Զուգում յագենալ արցունքով աղի։

Գուցէ բազմաբիւր մեր յանցանքների
Համար պատժում է երկինքը մեզի.
Եւ կամ չար ոգին վրիժառու բարուն՝
Ժամանակաւոր իր յաղթն է տօնում։

Թնդում է սիրտս, որպէս բքոցանից
Զմրան երկինքը այնքան մռնաշունչ.
Սակայն եմ ամբողջ մարմնով անդադանգ՝
Արդեօք յարատև չէ այս յաղթանակ։

Մ. Շահրազեան

Ա Դ Ա Մ Ա Մ Ո Ւ Թ

—

Հայաստանցիք «ադամամութ» կանուանեն գիշերուան այն պահը, ուր խաւարը՝ այգուն ծայր տալէն անմիջապէս առաջ՝ ամենէն աւելի թանձր է։ Տրեզերական ճգնաժամին ամենէն մռայլ րոպէին մէջ ենք. մաղթենք որ ադամամութն ըլլայ ասիկա՝ մօտալուտ այգը բերող, և ոչ թէ մերձեցումը անլոյս գիշերին։

Այո, ամենէն մռայլ րոպէին մէջ ենք տիեզերական ճգնաժամին։ Գերմանիա կը շարունակէ ռուս հողերուն վրայ իր յառաջխաղացութիւնը, աւելի արագ ու հզօր՝ քան ինչ որ կը յուսացուէր։ Արևմտեան ռազմաճակատին վրայ՝ ոչ մէկ փոփոխութիւն։ Դարդանէլի մէջ, հակառակ նոր ղրկուած անգլօ-ֆրանսական զօրքերուն, ոչ մէկ զգալի յաջողութիւն։ Պարսկաստանի գերմանօ-թիւրք ազդեցութիւնը տիրական է աւելի քան երբեք, ամենէն՝ վտանգաւոր անակնկալները պատրաստելով։ Բալքանեան կնճիռը կը մնայ միշտ անլոյծ, նոյնիսկ աւելի բարդացած։ Ռումանիոյ համար միշտ կըսուի թէ դաշնակիցներու կողմն անցած է փաստապէս և թայլ չի տար, որ Գերմանիայէն Թիւրքիա ղրկուած ռազմամթերքը իր հողէն անցնի, բայց Թիւրք դիմադրութիւնը կը շարունակէ միալ զօրեղ, թէ Դարդանէլի մէջ, թէ Հայաստան, և ռազմամթերքի պակասի նշանութիւն չունի... Ցունաստան, Վենիզելոսի վերադարձին հակառակ, դեռ դիրքը չէ ճշդած։ Իտալիա պատերազմ յայտարարեց Թիւրքիոյ դէմ, բայց դեռ գործնական ոչ քայլ քայլ չէ առած, կարծես կը սպասէ բալկանեան կնճռին հարթուելուն՝ որպէսզի քալէ Թիւրքին դէմ։ Բուլղարիա, որ աւելի քան երբեք տէրն է կացութեան, մէկ կողմէն Թիւրքիոյ հետ պայմանագրութիւն մը կնքելու վրայ է և միւս կողմէն քառեակ համաձայնութեան հետ կը բանակցի. օրերը կանցնին, այնպիսի ատեն մը ուր իւրաքանչիւր րոպէ տարիի մը արժէքն ունի, գերման ստուար բանակ մը կը դիզուի Ռումանիոյ սահմանագլուխը, զայն սարսափեցնելով՝ իր կողմը գրաւելու, կամ ճեղքելով զայն՝ մինչև Օդեսսա յառաջանալու համար. Սերբիոյ վրայ ևս աւստրօ-գերման յարձակման մը սպառնալիքը կախուած կը մնայ միշտ, ոչ սերբը, ոչ յոյնը կը փութան զոհացում տալ բուլղարին, որպէսզի վայրկեան մը առաջ՝ երբ դեռ ուշ չէ՝ բուլղար բանակը խոյանայ Թիւրքին վրայ և դաշնակից զօրքերուն միահամուռ հզօր ճիգի մը հետ՝ Ջախջախէ Թիւրքը, և Կ. Պոլսոյ գրաւմամբ քառեակ համաձայնութեան յաղթանակն ապահովէ։ Ու ամբողջ Թիւրքիոյ մէջ, դահիճ ցեղը կը շարունակէ, ամենէն հրէշային մեթոդականութեամբ, հայ տարրը բնաջնջ ընել. Տրապիզոնի իտալական հիւպատոս պ. Գորրինիի յայտնութիւնները, որ նոր երևցան Հռոմի «Մեսաջէրօ» թերթին մէջ, պատմուած սարսափներուն մէջ չափազանցութեան բաժին մը ենթադրելու առօրեն յոյսն ալ կը չքացնեն։ Վանայ մէջ՝ լոյս մը կը պլպլար, սիրուն, քաղցր լոյս մը. մեծնալու, տարածուելու տեղ՝ ան ալ մարեցաւ. Մուշ ու Բաղէշ փշրուեցան, փոշիացան, քարուքանդ եղան։ Վանը՝ Թիւրքաց ձեռքը նորէն իյնալէ յետոյ, ըստ պաշտօնական զեկոյցներուն, վերստին ռուսներէն գրաւուեր է, բայց թիւրքերուն վերադարձէն յետոյ ինչ է մնացած այդ քաղաքէն, չենք գիտեր. նաև վիլայէթին միւս մասերը՝ քաղաքէն զատ՝ որոնք ձեռքն են այժմ։ Թիֆլիսի թերթերէն կիմանանք, որ ամբողջ ազգաբնակութիւնը խեղճ ու թշուառ փախստական կարաւանով կը խուժէ դէպ ի Կովկաս։

Թանձր, թանձր է խաւարը։

Բայց անլոյս գիշերը չէ դեռ։ Այգուն գալստեան յոյսը ունինք դեռ, որքան ատեն որ Բուլղարիոյ դիրքը վերջնապէս չէ ճշդուած։ Ընդհանուր կացութեան տեսակէտով, ու մասնաւորապէս մեզի հայոցս համար, ամեն բան կախուած է ատկից. աւելի քան երբեք համոզուած եմ ատոր։

Եթէ Բուլղարիա անցնի թիւրք-գերմանին կողմը, եթէ նոյնիսկ անոնց համար բարեացակամ չէզոքութիւն մը պահպանել ուզէ, այն ատեն է որ կուգայ անլոյս գիշերը, գէթ մեզի հայոցս համար՝ ապահովապէս։ Այն ատեն՝ Ցունաստանի, Ռումանիոյ բռնելիք ընթացքը շատ անստոյգ է, նոյն իսկ Սերբիա մեն-մենակ մնացած՝ ծվ գիտէ ինչ որոշում կուտայ։ Թիւրքը Գերմանիայէն անընդհատ օգնութիւն ստանալով, Կ. Պոլիսը կը դառնայ անառիկ. Թիւրքայի մէջ մնացած հայութեան վերջին բեկորները կը ջնջուին. մահմեդական զանգուածը, Պարսկաստանէն ու Թիւրքիայէն, նորոգուած, ստուարացած ուժերով, Գերմանիայէն ղեկավարուած, կը խոյանայ ռուսաց ձեռքը եղող Թիւրքական Հայաստանի մասերուն վրայ, ու անկարելի չէ, որ Կովկաս արշաւէ վերստին, այս անգամ աւելի ամեհի ու հզօր թափով մը...

Յուսանք, որ Բուլղարիա չգործէ այդ վատութիւնը։ Յուսանք, որ քառեակ համաձայնութեան պետութիւնները յաջողին վաստկիլ Բուլղարիան։ Այդ պարագային, դաշնակիցներուն յաղթանակը ապահով է, ու հակառակ մեզ հասուցած ահաւոր աղէտին՝ ամեն բան կորած չէ հայոցս համար։

Պէտք է ուրեմն չյուսահատինք։ Մեր սուգը անմխիթարելի է, մեր ցաւը անջնջելի, բայց մենք մեր ձեռքով դամբանաքարը չդնենք մեր նախնական երազին վրայ։ Դեռ ամեն բան կորած չէ։ Հազարներ հազարաւորներ մեր եղբայրներէն նահատակուած են, բայց հայ ազգը մեռած չէ, ու հայկական դատն ալ չէ մեռած։ Մեր բոլոր ուժերը լարենք՝ օգնելու Թիւրքահայ փախստականներուն, բայց և երբէք չդադրեցնենք մեր պայքարը՝ դահիճին դէմ. շարունակենք աշխարհի առջև «հերոս ու մարտիրոս հայութեան» կրկնակ պատկերը ներկայացնել, և ոչ թէ լոկ նահատակ ժողովրդի, օրհասական ազգի խղճալի տեսարանը։

Օգնենք մեր փախստականներուն և շարունակենք ստուարացնել մեր կամաւորներու շարքերը։ Ուրիշ բան չունինք ընելու այս րոպէիս, բայց այս երկու բանը՝ պէտք է ընենք մեր ամբողջ ուժով։ Ու պէտք է վերջ դնենք մեր ներքին պառակտման։ Այսպիսի րոպէի մը, Թիֆլիսի հայ մտաւորականութեան մէջ շարունակուող կռիւը՝ աւելի քան երբեք կատաղի, աւելի քան երբեք աններելի է։

Չյուսահատի՛նք։ Եթէ Բուլղարիա ցցուի Թիւրքին դէմ, եթէ Թիւրքիա կործանի, եթէ դաշնակիցները վճռական յաղթութիւն տանին, հայ ազգը կրնայ վերածնիլ։ Անհնար է, որ մեծամեծ Ռուսիան Թիւրքին ճիւաղային ոճիրը ուզէ նուիրագործել։

Ռուսիոյ կամքը կարող է կեանքի վերակոչել աւերակ դարձած Հայաստանը։ Չյուսահատինք։

Այս անհելի խաւարի րոպէն, «ադամամութն» է թերևս, ու այգը գուցէ մօտ է։

Այս ամենուն վրայ կուզէի շատ աւելի մանրամասնօրէն գրել, ըսելիք բան շատ կայ. բայց անձկութիւնէն, յուզմունքէն շնչահեղձ կը զգամ զիս. ձեռքս հազիւ զօրեց այսքանը գրելու։ Հզգիկան անդիմադրելի պէտքն զգացի գէթ երկու բանով սա աղաղակը անգամ մը ևս արձակել իմ հեռաւոր եղբայրներուս.

«Չյուսահատինք։ Ձեռք ձեռքի տուած՝ օգնենք մեր փախստականներուն և շարունակենք մեր սուրբ պայքարը։ Դեռ ամեն բան չէ կորած»։

Տոյ երկինք, որ վաղը՝ Բալկաններէն սպասուած բարի լուրը հասնի։ Այն ատեն, աւելի հանդիսատ սրտով, կը գրեմ, ընդարձակօրէն պարզելու համար այս քանի մը ամսով ուրուագծուած տեսութիւնները։

Փարիզ Ա. Չօպանեան

ճակատի վրա յարձակում գործեցին սերբերի վրա. Սերբ կառավարութիւնը իրան համարում է Բօլգարիայի դէմ պատերազմի դրութեան մէջ:

ՊԱՐԻԶ.—«Հավաս» գործակալութեանը հաղորդում են Աթէնքից, որ բօլգարական դեսպանը յայտնեց յունաց կառավարութեանը, թէ ի նկատի ունենալով որ սերբերը յարձակւում են գործել Կիւստենդիլի մօտ, Բօլգարիան այսօր, առաւօտեան ժամը 8-ին, պատերազմ յայտարարեց Սերբիային:

ԱԹԷՆՔ.—Յունաց կառավարութիւնը յանձնեց սերբիական կառավարութեանը պատասխան, վերաբերեալ դաշնակցական պայմանագրին: Սերբ կառավարութիւնը, ստանալով պատասխանը, յոյս յայտնեց, թէ դէպքերը կը ստիպեն Յունաստանին կատարել իր դաշնակցական պարտաւորութիւնները:

Ստոյգ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ բօլգարների յարձակումը վերջացել է անաջողութեամբ և ներկայ րոպէին չէ վերսկսւում:

Ճշգւում է, որ Սերբիայի վրա յարձակում գործած բօլգար կոմիտաջիները թագաւորական հրովարտակով մտնում են բօլգար կանոնաւոր զօրքերի մէջ:

Լրագիրները ուշադրութեամբ հետեւում են սերբիական զօրաճակատի վրա կատարւող դէպքերին և մի քանի գովասանական յօդուածներ են նուիրել սերբ զօրքերի քաջութեանը:

ԼՕՆԴՕՆ.—Նիշից տեղեկացնում են, որ բօլգարները խիստ պարտութիւն են կրել Կրագուեվացի ուղղութեամբ: Սերբերի վըրա յարձակում գործած մակեդոնացիք ոչնչացել են սերբիական կրակից:

ԼՕՆԴՕՆ.—«Դէյլի-Տելեգրաֆին» հաղորդում են Հռոմից. քառեակ համաձայնութեան մեծ պետութիւնները բոլոր պատրաստութիւնները տեսել են ռազմական կերպով Բօլգարիայի դէմ հանդէս գալու համար խօշոր ուժերով: Սալոնիկում արդէն ափ են իջել 100 հազար զինւոր:

ՆԻՇ.—«Պրէսս-Բիւրօն» հաղորդում է. Սեպտ. 28-ի առ. ժամը 10-ին բօլգարներն անակնկալ յարձակում գործեցին Կօրիտայա-Գլավայի վրա. այդ յարձակումը վանւեց: Միևնոյն օրը բօլգարները դիրք բռնեցին Կիտկի մօտ և առաջացան մի կիլօմետր դէպի մեր երկիրը: Սեպտ. 29-ին բօլգարները յարձակւեցին Պիգանի և Բուկովի մօտ մեր դիրքերի վրա, ինչպէս նաև անհետևանք կրակում էին Գասովատի, Կամէնի, Բասովի և Գոլէշի մօտի մեր դիրքերի վրա: Սեպտ. 30-ին բօլգարները յարձակւեցին մեր զօրքերի վրա Տրավէնի-Պիգանա-Բուկովա-Վեսելի-Նօվա Տօդուկա գօտու վրա և ստիպեցին մեր զօրքերին ետ քաշվել: Հոկտ. 1-ին բօլգարները անընդհատ յարձակում գործեցին Դէշնէվի, Կլադէնիացի, Տարնիվրախի վրա և գրաւեցին այդ կէտերը: Միևնոյն օրը թշնամին առաջացաւ դէպի Գլավա, Պլաշինցա և Կովաչէվիցա, Պիրոտի մօտ: Բօլգարները Կրիվօ Պօլանկայի մօտ սեպտ. 30-ի առաւօտեան յարձակւեցին Ռաշկա բերդի և Բաբէ ու Բօժէվարդիցի վրա իշխող դիրքի վրա: Միաժամանակ բօլգարները յարձակում գործեցին Ռադիշէվի և Օգրադէնի ուղղութեամբ՝ Ստրումիցա հովտից դէպի արևելք: Այդպիսով Բօլգարիան սկսել է պատերազմ մեր դէմ, ինչպէս և 1913 թւին, դաւաճանօրէն յարձակւելով առանց պատերազմի յայտարարութեան:

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
2 հոկտեմբերի

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Երկիւղ կրելով անգլիական սուզանաւերի յարձակումից, Լուլէօյում գտնւող գերմանական նաւերը կարգադրութիւն ստացան չը մեկնել: Բալտիկ ծովում մնացած գերմանական մի քանի ռազմանաւերը շտապով թագնւեցին շվեդական նաւահանգիստներում:

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ.—Մէնի բնակիչները լսեցին ուժեղ թնդանօթաձգութիւն ծովի կողմից՝ Կլիրտհոլմի ուղղութեամբ: Մէն եկած նաւաստիները պատմում են, որ տեսան մօտից անցնող գերմանական մի յածանաւ և 2 ականանաւ: Շուտով դրանից յետոյ սկըսվեց ուժեղ թնդանօթաձգութիւն: Երբ թնդանօթաձգութիւնը դադարեց և մառախուղը ցրվեց, ձկնորսները տեսան յածանաւը միայն մի ականանաւ: Ձկնորսները պնդում են, որ տեսան արևելեան ուղղութեամբ հեռացող սուզանաւ: Դանիական ականանաւ մեկնեց դէպի Կլիրտհոլմ:

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ.—Հէլսինգէրսից հաղորդում են, որ Համբուրգից միաժամանակ դուրս եկան 5 շոգենաւ դէպի հիւսիս:

ՀԱՄԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
2 հոկտեմբերի

ՀՌՕՄ.—Պաշտօնական «Ջիօռնալէ-դ' Իտալիա» յայտնում է, որ նա բաւականին հիմք ունի պնդելու, որ Իտալիան յանձն չի առնի պարտաւորութիւններ, յամենայն դէպս ներկայ րոպէին, Մերձաւոր Արևելք և Բալկանեան թերակղզի զօրքեր ուղարկելու վերաբերութեամբ: «Այնու ամենայնիւ,—ասում է լրագիրը,—Իտալիան մեծ աջակցութիւն է ցոյց տալիս դաշնակիցներին, առանց իրապէս մասնակցելու Բալկաններում կատարւող գործողութիւններին, Աւստրիայում իր ունեցած աջողութիւններով, որոնք ստիպում են Աւստրիային մեծ թւով զօրք պահել իտալական զօրաճակատի վրա»:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—«Բեռլ. Տագ.»-ին հեռագրում են Սօֆիայից, որ Ֆէրդինանդ արքան երկարատև ունկնդրութեան ընդունեց յունաց նախկին դեսպան Սօֆուլիսին, որ յանձնեց նրան հելլէնների թագաւորի նամակը:

Գերմանական լրագիրները Բօլգարիային համարում են արդէն իբրև իրանց դաշնակից և խօսում են քառեակ դաշնակցութեան մասին, որ ներհակ է քառեակ համաձայնութեան:

ԼՕՆԴՕՆ.—Համայնքների պալատում Գրէյը, Բալկաններում տիրող դիւանագիտական դրութիւնը պարզելու ժամանակ, գովասանքով խօսելով քաջարի սերբերի մասին, ասաց, որ Բօլգարիայի հանդէս գալը առաջ մղեց սերբ-յունական շահերի միութեան խնդիրը: Այդ երկու պետութիւնները վերջ ի վերջոյ միասին են դիմադրելու թշնամու գրոհին կամ միասին են ընկնելու: Վերջում Գրէյն ասաց. «Ձեռնարկելով ներկայ քայլերին, մենք գործում ենք Ֆրանսիայի հետ միասին, ըստ որում մեզ խոստացված է ռուս զօրքերի աջակցութիւնը, հէնց որ այդ հնարաւոր դառնայ: Իրերի դրութեան հետ համապատասխան ձեռք առնված ռազմի միջոցները հիմնված են չափված ու կշռված ռազմագիտութեան հիմունքների վրա»:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ.—Նախագահ Վիլսօնը հաւանութիւն տւեց զինւորական մինիստրութեան այն նախագծին, որով զօրքի թիւը աւելանալու է մօտաւորապէս 100 հազար մարդով և պահեստի գնդերի թիւը հասնելու է 400 հազար մարդու: Այդ ամենի վրա տարեկան ծախսվելու է 184 միլիօն դօլլար: Նախագահը քննում է նաև ծովային նախահաշիւը 80 միլիօնով աւելացնելու նախագիծը: Երկու նախագծերը ներկայացվելու են կօնգրէսին:

Նիւ-Եօրկում կայացաւ «Կալիֆօրնիա» գեր-դրէդնօուտի հիմնարկէքը:

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ.—Վստահելի մի անձն պատմում է «Նացիօնալ-Տիդենդէ» լրագրում, որ օգ. 25-ին լինելով Բրէստ-Լիտովսկում, նա անձամբ կարողացաւ համոզվել, որ գերմանացիները պաշար քիչ ունեն, որովհետև ռուսներից հարուստ աւար վերցնելու յոյսերը ի դերև ելան: Օգ. 21-ին գերմանական ռազմամթերքների պահեստատեղում եղաւ շատ ուժեղ պայթում, որով պահեստատեղին ոչնչացաւ. սպանվեցին աւելի քան 200 գերմանացի:

Ռուսաց և աւստրո-ունգար կառավարութիւնները համաձայնութեան են եկել դանիական Կարմիր Խաչի հետ, որպէսզի վերջինը պատուիրակներ ուղարկէ ռուսական և աւստրո-ունգարական գերիների բնակավայրերը միևնոյն պայմաններով, ինչպէս ներկայումս կատարվում են ռուս պատուիրակների այցելութիւնները գերմանական այն վայրերը, ուր գտնվում են ռուս գերիներ:

ԼՕՆԴՕՆ.—«Մօրնինգ-Պօստը» ասելով, ընդհանուր համոզմունքն այն է, որ գուցէ վերակազմվէ կառավարութիւնը ամենակարճ ժամանակամիջոցում:

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Սօֆիայից հաղորդում են, որ ռուսաց դեսպան Սավինսկիի առողջութիւնը դեռ վտանգաւոր է. նրա մեկնելը նորից յետաձգվեց:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Սպիտակ Արծուի շքանշանով պարգևատրվում է կովկասեան 3-րդ դիվիզիայի հրամանատար Աբացիէվը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
2 հոկտեմբերի

ԹԵՀՐԱՆ.—Ռուսաց և անգլիական կառավարութիւնները ցանկութիւն յայտնեցին ընդառաջել պարսից կառավարութեան ամենամսեայ նպաստի հարցում, որին Պարսկաստանը ծայրայեղ կարիք ունի, պայմանով որ այդ ծառայութեան փոխարէն Պարսկաստանը անհրաժեշտաբար չէզոքութիւն պահէ և արգելք լինի մեր թշնամիների ագիտացիաներին: Եթէ Պարսկաստանը չը կատարէ այդ պարտաւորութիւնները, այն դէպքում նպաստն էլ կը դադարեցվի:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Բուխարէստից հեռագրում են. «Բօլգարիայից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, քաղաքներում անկարգութիւններ են բռնկվել, որովհետև ազգաբնակութիւնը չէ կամենում ելնել Սերբիայի դէմ, դժգոհ է, որ գերմանական զինւորական կցորդը ինքնակամ ղեկավարում է զօրահաւաքութիւնը և հրամաններ է արձակում բօլգար օֆիցէրներին»:

◆ Գեներալ Համիլտօնը մեկնում է Նիշ: Գեներալին ուղեկցում են շատ անգլիացի և ֆրանսիացի օֆիցէրներ ու ինժեներներ:

◆ Աթէնքից հեռագրում են, որ առ այժմ յունաց կառավարութիւնը չէ պատասխանել գերմանական կառավարութեան բողոքին այն առիթով, որ թոյլ տրվեց դաշնակիցներին զօրք ափ հանել Սալոնիկում:

◆ Ցիւրիխից հեռագրում են, որ շուտով Վիլհէլմ կայսրը մեկնելու է սերբիական զօրաճակատը:

◆ Գնդապետ Րէպինգտօնը «Թայմսի» մէջ ասում է, որ դաշնակիցները պէտք է Սերբիա ուղարկեն 400 հազար զինւոր, այլապէս աջողութեան քիչ շանս ունեն նըրանք:

◆ Բուխարէստից հեռագրում են, որ ռուսները նորից գրաւել են Չէրնովիցան:

◆ Բօլգարները պայթեցրել են կամուրջը Սալօնիկ-Ուսկիւբ զօրագծի վրա:

◆ Կարմիր Խաչի գլխաւոր վարչութիւնը յայտնել է, որ արգելք չը կայ Կարմիր Խաչի ծառայութեան ընդունել յունահպատակ բժիշկներին, միայն, ամեն անգամ գլխաւոր վարչութեան թոյլտւութիւնը խնդրելով:

◆ Ֆերդինանդը Սօֆիայի ֆրանսիական դեսպանին ասել է. «Ես ցաւում եմ որ Ֆրանսիայի հետ կապերը խզվում են, որովհետև իմ երակներում հոսում է ֆրանսիական արիւն: Ես հաւատացած եմ Գերմանիայի յաղթանակին. խորհուրդ տուեցէք Պարիզում զգոյշ լինել»:

◆ Աւստրիական շտաբը հաղորդում է, որ միացեալ աւստրո-գերմանական ուժերը ետ մղեցին սերբերին դէպի հարաւ-արևելք և դէպի հարաւ-արևմուտք Բելգրադի մօտից, գրաւելով դիրքեր Չէլէնուգօրա—Մեծ Վրաչար զօրագծի վրա: Թշնամին ամբողջ զօրաճակատի վրա ցոյց է տալիս յամառ դիմադրութիւն:

◆ «Б. В.»-ին հեռագրում են Բուխարէստից, որ, մասնաւոր տեղեկութիւնների համաձայն, սերբիական հողը մտած աւստրո-գերմանական զօրամասերը մասամբ սրի են քաշվել, մասամբ էլ գերվել են:

◆ Բուխարէստից հեռագրում են. «Ռուսաստանից եկած մի խումբ բօլգարներ յայտնեցին, որ Ռուսաստանում աւելի քան 50,000 բօլգար են մնացել, որովհետև չեն կամեցել ներկայանալ զօրահաւաքի ժամանակ»:

◆ Սերբերը ջարդ են տւել աւստրո-գերմանական զօրքերին Օբրէնովացի մօտ:

◆ «Н. В.»-ն ամենաստոյգ աղբիւրից հաղորդում է, որ Դէլկասէն հրաժարվեց արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնից միայն յոգնածութեան պատճառով: Ֆրանսիայի քաղաքականութիւնը շարունակելու է իբր հիմունքում ունենալ սերտ յարաբերութիւններ Ռուսաստանի և Անգլիայի հետ:

◆ Հռոմից հաղորդում են, որ Ֆերդինանդ արքան Սօֆիայում ճաշ է տւել Սօֆիա եկած կոմս Ցեպպելինի պատւին:

◆ Գերմանիան սպառնում է Յունաստանին պատերազմով, եթէ սա հանդէս գայ ընդդէմ Բօլգարիայի:

◆ Լեհաստանում գերմանացիք արգելել են ժողովները և փակել են ընկերութիւնները:

◆ Գերմանացի ինտելիգենտները 1341 ստորագրութեամբ յայտարարութիւն են ներկայացրել, թէ անհրաժեշտ է հաշտութիւն կնքել առանց տէրրիտօրիալ նուաճումների:

◆ Սարատովում բացվում է պրապօրշչիկների դպրոց 500 հոգու համար:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԻ

Վանի շրջանի նոր նահանգապետ փոխ-գնդապետ Ալֆրէդ Իօսիֆիչ Տէրմէնը խնդրում է մեզ յայտնել ի գիտութիւն բոլոր վանեցիների, որ ցանկացողները՝ վերադառնալ իրանց հայրենիքը՝ պէտք է իրանց հետ վերցնեն բաւականաչափ պաշար ուտելիքի, որովհետև ներկայումս Վանի շրջանում պաշարեղէնի մեծ պակասութիւն կայ:

—

Այս օրերս Իգդիր է մեկնում հայ կամաւորներից բաղկացած այն միլիցիան, որ կազմակերպել է այդ միլիցիայի պետ պ. Արմենակ Եկարեանը և որ գտնվելու է նահանգապետ Տէրմէնի հրամանատարութեան ներքոյ: Հայկական այդ միլիցիայի պաշտօնն է, ինչպէս յայտարարվեց՝ պաշտպանել Վանի շրջանը և վերադարձող փախստականներին աւազակային յարձակումներից, թալանից և ապահովել կեանքն ու խաղաղ աշխատանքը:

ԱՌԱՆՑ ՆԵՑՈՒԿԻ

Մեր ազգային դժբաղդութիւնն է, որ ամենուրեք ժողովրդական բողոքումները գալիս են վտանգելու հայութեան այս կամ այն խմբակի գոյութիւնը: Մենք մի ազգ ենք՝ ցրված երկրագնդի բոլոր անկիւններում. և հասկանալի է, որ ամեն տեղ էլ կարող են մեր ոտքը կոխել և քարեր շպրտել մեր վրա: Ուր մի խօշոր աղէտ է լինում՝ անպատճառ պիտի ենթադրել, որ հայութեան որևէ անդամը զոհ է գնացել նրան: Ցիշեցէք, որ անգամ «Տիտանիկի» և «Լուզիտանիայի» խորտակումներին մենք իմացանք, որ այդ նաւերի վրա հայեր են եղել և նրանք էլ են փակել իրանց աչքերը Ատլանտեան ովկիանոսի ցուրտ ջրերում: Քանի սա այսպէս է, քանի տեղից վեր կենողը կամայ-ակամայ մեզ է հրում, մենք էլ սրբազան պարտականութիւն ունենք շրջանկատ լինել և ամենուրեք պաշտպանութիւն ցոյց տալ մեր տրորվող ազգակիցներին: Բայց այսպէս ենք վարվում մենք: Ամենևին: Իմ խօսքին ապացոյց կարող է ծառայել այն պերճախօս փաստը, որ տեղի ունեցաւ մօտ անցեալում՝ մեր քթի տակ, Բաթումի բերդում:

Սեպտեմբերի 17-ին այդ քաղաքում քննվում էր աջարացիների գործը, որոնք մեղադրվում էին դաւաճանութեան մէջ: Թւում է, թէ հայերը առնչութիւն չը պիտի ունենային այդ գործի հետ: Ըստ երևոյթին դա այդպէս է: Սակայն դուրս է գալիս, որ ոչ. դուրս է գալիս, որ աջարացիների դատը շօշափում էր նաև հայութեան շահերը, որ հայութիւնն էլ էր դատւում այդ օրը: Իսկ ինչպէ՞ս էր դատւում:

Անուրանալի իրողութիւն է, որ Աջարիայի խլրտումները ամենից առաջ եկան հուր և սուր նւիրելու տեղի մի բուռն հայերին: Հայութիւնը և՛ կոտորվեց անգըթօրէն և՛ կողոպտվեց ագահութեամբ: Այժմ հասկանալի պիտի լինի, որ երբ դատւում են ապստամբ համարված աջարացիները, նրանցից նաև հաշիւ պիտի պահանջվի այն շահատակութիւնների համար, որ կատարել են հայութեան նկատմամբ: Եւ մենք տեսնում ենք, որ այդպէս է եղել աջարացիների առաջին գործում: Նրա մէջ հրապարակ է եկել հայերի թշուառութեան մի բեկոր. տեղահանված Օրթօբաթէտ գիւղը և մահմեդականների ծոցը քաշած երեք հայուհի: Արդեօք չէր պահանջվում սրտի դիմաց, որ հայերը իրաւաբանական օգնութիւն կազմակերպէին օրթօբաթէտցիների համար, քաղաքացիական շահերի պաշտպաններ հանդէս հանէին դատարանում: Այո, դա պահանջվում էր: Մենք պէտք է օրինակ վերցնէինք վրացիներից, որոնք ազգովին պաշտպանութիւն են կազմակերպել աջարացիների համար և գովելի եռանդով աշխատում հերքել աջարացիների ապստամբութեան մասին տարածված կարծիքները: Հարկաւ, մեր կազմակերպած պաշտպանութեան գործը չը պիտի լինէր ներհակ գնալու վրացիներին. մենք ուրախ կը լինենք, որ ապացուցվի, թէ կովկասեան որևէ ժողովուրդ անջատողական ձգտումներ չունի, որ ամենքս մեր ապագան սպասում ենք վերանորոգված Ռուսաստանից: Սակայն մեր պաշտպանութիւնը իր ներկայութեամբ կը զսպէր անպատկառ լեզուները և չէր թոյլ տայ, որ քարեր շպրտվեն հայութեան վրա: Իսկ որ քարեր շպրտել են մեզ վրա, դա էլ փաստ է:

Օրինակ, պաշտօնեայ Նիկօլենկօ յայտարարել է, որ հայերը բարեհաճ էին դէպի աջարացիները, բայց եկաւ ուսուցիչ Տէր-Մանուէլեանը, և պատկերը փոխվեց: Չի եղել մի սրտացաւ հայ, որ հասկացնէր այդ Նիկօլենկօյին և դատարանին, որ Տանձոտի և Արտուինի կոտորածներից յետոյ՝ չէր կարող բարեհաճակամութիւն լինել հայերի և ջարդարարների միջև և որ ուսուցիչ Տէր-Մանուէլեանի անունը այստեղ յիշվում է միանգամայն անտեղի: Իրաւաբան Գէգէչկօրին—նա, որ III Պետական Դումայի սօց.-դէմ. ֆրակցիայի անդամն է եղել—ինչպէս հաղորդում է «Кавк. Слово» թերթը (№ 213), երկու հարց է տւել՝ մէկը մեղադրվող Հուսէյնին (Շուշանիկի բանի տիրոջին) և միւսը վկայ Պօղոսեանին, և այդ հարցերը դարձեալ գալիս են շօշափելու մեր ամենևին շահերը: Գէգէչկօրին հարցրել է, թէ արդեօք Հուսէյնը չի ցանկացել քրիստոնէութիւն ընդունել, և ստացել է դրական պատասխան: Ապա նա կամեցել է իմանալ Պօղոսեանից, թէ հայերը միջնորդութիւն չե՞ն յարուցել՝ ստանալու մահմեդականների հողերը: Այստեղ նա ստացել է բացասական պատասխան: Մենք չը գիտենք, թէ Գէգէչկօրին ինչպէս է օգտագործել իր պաշտպանողական ճառում՝ ստացած պատասխանները, քանի որ այդ մասին «Кавк. Слово»-ն ոչինչ չի հաղորդում. սակայն այդ հարցերի տրվելը համարում ենք մի երևոյթ, որը Գէգէչկօրիի դէմօկրատիզմի վրա ստուեր է գցում: Միթէ մի ինչ-որ Հուսէյն կարող էր թիւրք տիրապետութեան ժամանակ քրիստոնէութիւն ընդունել, միթէ դրանով է նա տիրացել հայուհի Շուշանիկին: Միամիտ պիտի լինել այդ պնդելու համար: Ապա հողային խնդրի մէջ բերե՞լը: Միթէ սա ձգտում չէ հայութեան ողբերգութիւնը անտեսական ներհակութեամբ բացատրելու և միթէ այս իրաւաբանական հնարամտութիւնը պատշաճում է Գէգէչկօրիին: Այս բոլորը չէր լինի կամ այս բոլորին պատասխան կը տրվէր, եթէ մենք օր առաջ քաղաքացիական շահերի պաշտպաններ կարգէինք աջարացիների գործում: Այս մասին պիտի հոգային Բաթումի հայ մտաւորականները: Այս մասին պիտի աշխատէր Թիֆլիսի Հայկական Բիւրօն: Սակայն մենք երկընքում կռունկ ենք որսում, այն ինչ շնորհք չունենք պահպանելու մեր ձեռքի ծիտը: Եւ հայութիւնը ամբաստանվում է, ստորնացվում ու հալածվում...

Աջարացիները միայն մի գործի մէջ չեն մեղադրվում, այլ մի շարք գործերի: Պէտք է համոզված լինել, որ այդ գործերի մէջ նոյնպէս հայեր պիտի երևան գան, որպէս զրկվածներ ու վկաներ: Արդ՝ մենք առաջարկում ենք գոնէ այժմ անպաշտպան չը թողնել հայ տառապեալներին և նրանց համար իրաւաբանական օգնութիւն կազմակերպել: Եթէ Թիֆլիսի Հայկական Բիւրօն չը մտահոգէ այդ մասին, առաջարկում ենք «Մշակի» խմբագրութեանը՝ իր վրա վերցնելու իրաւաբանական օգնութեան կազմակերպման գործը: Թող չը քաշքշվի հայութեան անունը. թող թէ ու թիկունք ունենայ հայը դատարանի առջև. թող նա զրկված չը լինի նեցուկից ու խորհրդատուից:

Բաթում. Դ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Վիրաւորներ և հիւանդներ տեղափոխող մասի Գերագոյն պետ պրինց Ալէքսանդր Օլդենբուրգսկին Կովկասի լիազօրը հրահանգ է ստացել բուժիչ բոյսեր հաւաքելու Սև-ծովի ափերում, և որը մինչև ձիւնի գալը գլուխ բերելու համար՝ կազմված է 6 խումբ, իւրաքանչիւրը մի բուսաբանի ղեկավարութեան ներքոյ: Այս գործի կազմակերպութեան համար, այս տարվայ հոկտեմբերից մինչև առաջիկայ տարվայ վերջը, կազմված է 72,335 ր. նախահաշիւ, որը արդէն հաստատված է:

◆ Հոկտ. 1-ին քաղ. դումայի դահլիճում Ա. Մ. Տէր-Աէրեանի նախագահութեամբ կայացաւ քաղ. տնտեսական յանձնաժողովի նիստը՝ քննելու առևտրականների բողոքը սակագնի մի քանի կէտերի դէմ: Նիստին հրաւիրված էին ներկայացուցիչներ «Օֆիցէրների Էկօնօմիական Ընկ.»-ից, Թիֆլիսի և ուրիշ կօօպերատիվ ընկերութիւններից, նաւթի, ալիւրի և այլ մթերքների պահեստատէրերից: Նիստին քննւեցին առևտրականների մի քանի խմբի միջնորդութիւնները սակագինը աւելացնելու մասին: Կաթնային մթերքների առևտրական տէր Չիչկին յայտնեց, որ սակագինը բաւական գներին չը համապատասխանելու պատճառով ինքը ստիպված է լինելու չը վաճառել կաթնային որոշ արդիւնքներ. փայտավաճառների ներկայացուցիչը յայտնեց, որ ինքը նոյն այդ պատճառով ստիպված կը լինի փայտ չը վաճառել մասնաւոր անձանց, վերադարձնել մի քանի հիմնարկութիւնների կանխավճարը: Առևտրականների իւրաքանչիւր խմբակը իր պատճառաբանութիւններն արաւ սակագինը աւելացնելու մասին, որովհետև, նրանց ասելով, գները թելադրվում են հէնց արդիւնաբերութեան տեղերում, որ և բարձրացվում են: Իսկ մանր առևտրականների խումբը յայտնեց, որ ինքը պատրաստ է ապրանքը սակագնով ծախել, եթէ միայն քաղաքը սակագնով մատակարարէ իրանց: Սակագնի քննութիւնը կը կայանայ յանձնաժողովի հետևեալ նիստերին:

◆ Բորսային կոմիտէի սեպտ. 30-ին կայացած նիստում որոշվեց՝ այնտեղ, ուր հաւաքւում են քաղաքում ծախելու անասունները, հիմնել մսի բորսա, որի կազմակերպութիւնը յանձնվեց կոմիտէի մեկլէրներ Բ. Բաղդադեանին և Պ. Բօղդասարեանին: Այնուհետև բորսային առևտրի և գիւղատնտեսութեան ներկայացուցիչների համագումարների խորհրդի խնդիրքի համաձայն՝ ռուս-ֆրանսիական առևտրի զարգացման միջոցները պարզելու մասին, կոմիտէը որոշեց հարց ու փորձ անել տեղական առևտրականներին և էքսպորտիօրներին, որոնք յարաբերութիւններ ունեն Ֆրանսիայի հետ, թէ առևտրական ինչ դժուարութիւններ կան երկու երկիրների միջև և թէ ինչ միջոցներ են հարկաւոր դրանք վերացնելու: Կոմիտէի կողմից ներկայացուցիչ ընտրվեց Ա. Էնֆիաճեան՝ Կովկասի առևտրական կոմիտէի նիստերին մասնակցելու:

◆ Հոկտ. 3-ին Թիֆլիսի այգեբանական դպրոցին կից բացվեցին միրգ չորացնելու դասընթացքներ: Ունկնդիրների թիւը առայժմ 18 է:

◆ Վերջին օրերս քաղ. լաբօրատօրիան քննութեան համար ստանալով կաթի նմուշներ զանազան հիւանդանոցներից և այլ տեղերից, պարզեց, որ քաղաքում ծախւող կաթը 20 — 80% ջուր է պարունակում: Եւ այդ կաթը վաճառվում է սակագնից (5 կոպէկից) բարձր, բաժակը 6—7 կ., իսկ միամիտներին անգամ 8—9 կոպէկով:

◆ Ոստիկանապետը Պետրօգրադից ստացել է մի նամակ, որի մէջ յայտնում է, թէ այն ժամանակ, երբ Թիֆլիսում զգացվում է գետնախնձորի սաստիկ պակասութիւն, իրանց մօտ գետնախնձորն այնքան առատ է, որ օրական տասը վագոն կարելի է բեռնել: Նամակագիրը խոստանում է գետնախնձորի պուդը Թիֆլիսում յանձնել 70 կոպէկով:

◆ Պետրօգրադից յայտնել են Թիֆլիսի քաղ. ինքնավարութեան, որ Պետական Դուման բացվելուն պէս, սենատոր Նիկօլսկին Դումա է մացնելու Թիֆլիսի պոլիտեխնիկումի նախագիծը: Վարշավայի պոլիտեխնիկումը Թիֆլիս փոխադրելու հարցը ընդմիշտ պէտք է վերջացած համարել: Պոլիտեխնիկումը Թիֆլիս չի փոխադրվի:

◆ Սեպտ. 30-ին Թիֆլիսում ստացվեցին հետևեալ ապրանքները. գետնախնձոր 1 վագոն, շաքար 1., շաքարաւազ 2 վ., ալիւր 3 վ., թէյ 100 պուդ, միրգ 2 վ., գարի 2 վ. և գինի 4 վ.:

◆ Հոկտ. 2-ից մինչև 4-ը № 40 լազարէթն են մտել հետևեալ հիւանդները. խօլերայով 5, խօլերային կասկածելի նշաններով 5: Խօլերայով հիւանդներ կան լազարէթում 118, որոնցից դուրս են գրվել 14 հոգի:

◆ Քաղ. դումայի առաջիկայ նիստը, որ պէտք է կայանար երկուշաբթի, հոկտեմբերի 5-ին, ռուսական տօնի պատճառով յետաձգվում է հինգշաբթի, հոկտ. 8-ին:

◆ Բժ. Ն. Օհանջանեանի քոյր Սաթենիկ Օհանջանեանի մահվան առիթով «Մէնդու» ընկ. վարչութիւնը որոշել է իր շէնքում բանալ մանկական-պատանեկան գրադարան և նուիրել հանգուցեալի անունը: Այդ գրադարանի օգտին հանգուցեալի մայրը և եղբայրները նուիրել են 200 ր., իսկ 100 ր. էլ Ուսուցչական Միութեան՝ գաղ-

Թակած օրը երեխաներ պահելու։

◆ Ստացանք մեր աշխատակից Ս. քահ. Տէր-Յովհաննիսեանի կազմած 1916 թ. «Армяно-григоріанскій календарь»-ը։ Օրացոյցը ունի հարուստ բովանդակութիւն։ Բացի զուտ օրացոյցական մասերից, նրա մէջ զետեղված են հետաքրքիր տեղեկութիւններ Ռուսաստանի, ինչպէս նաև արտասահմանի հայ-լուսաւորչական եկեղեցական թեմերի մասին, հայոց եկեղեցու, հայկական տարեգրութեան, հայի անցեալ վիճակի, ներկայ աւելորդ օրերի դէպքերի մասին և այլն։ Անշուշտ այդ տեղեկութիւնները շատ հետաքրքրական են ռուս հասարակութեան համար։ Օրացոյցի սկզբի երեսները զարդարված են Նորին Կայսերական Մեծութիւններ, Գահաժառանգի, Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլաեվիչի և Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի պատկերներով։ Կան նաև Ներսէս արքեպ. Խուդավերդեանի, նորահ հանգուցեալ Գէորգ ք. Մկրտումեանի, Անդրանիկի և այլոց լուսանկարները, վանքի տեսքերից և այլն։ Առհասարակ օրացոյցը թողնում է հաճելի տպաւորութիւն։ Գինը շատ մատչելի է. 205 էջ, 30 կոպէկ։

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Պետրօգրադից հեռագրում են, որ զինուորա-արդիւնաբերական կոմիտէտը անհրաժեշտ է գտել անմիջապէս ընդարձակել Բաքուի նաւթարդիւնաբերական մասերը, որպէս զի 10 ամսից յետոյ նաւթ ստացվի։ Որոշված է հողամասերը յանձնել առանց աճուրդի. ստացված նաւթը պէտք է ծախվի գանձարանին գների որոշ զիջումով։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Բուրցեվի բարեկամները դիմել են Խվոստովին, միջնորդելով, որ թոյլ տրվի նրան ապրել Պետրոգրադում։ Խվոստովը խոստացել է պատասխանել գործին ծանօթանալուց յետոյ։ Մինիստրը անձամբ բարձր է գնահատում Բուրցեվի ծառայութիւնները, որպէս քաղաքական պրովոկացիայի մերկացնողի։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ Վրացի մի խումբ վաճառականներ, «Սախ. Փուրց.» լրագրի ասելով, կազմակերպում են մի միութիւն, որի նպատակն է լինելու մեծ քանակութեամբ ալիւր գնել և մատչելի գներով վաճառել ազգաբնակութեան վրա։

◆ Վրաց ժողովրդի մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկ. վարչութիւնը տպագրելու է Վրաստանի ընդարձակ քարտէզը։

◆ Գորի քաղաքում բացվում է Վրաց Բարեգ. Ընկերութեան ճիւղը։

◆ Դ. Ծերեթելաշվիլին, որ վրաց հասարակութեան կողմից մասնակցում է գաղթականների դրութիւնը բարելաւելու կոչված Պետրոգրադի խորհրդակցութեանը, հեռագրով խնդրում է Թիֆլիսի նահանգի ազնուականութեան պարագլխի պաշտօնակատար Զօլաղաշվիլուց հաղորդել իրան վրացի գաղթականների քանակի մասին։

ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Բելգիացի նշանաւոր բանաստեղծ Էմիլ Վերհարնն հրատարակել է մի գիրք, որի մէջ նկարագրվում են գերմանացիների գործած արարքները Բելգիայում։ Խօսում է, թէ ինչպէս գերմանացիները աւերել են Լուվէնի գեղարուեստական գանձերը, թէ ինչպէս նրանք հողին են հաւասարեցրել ճարտարապետական շատ շէնքեր և այլն։ Եւ այդ մասին խօսելով, Վերհարնը գերմանացիներին անուանում է բարբարոսներ։ Այժմ գերմանական մամուլը սաստիկ յուզվել է բանաստեղծի այդ խօսքերից և յանդիմանութեամբ նկատում է, թէ Վերհարնը «բարբարոս» է անուանում այն ժողովուրդը, որը «առաջինը ճանաչեց նրան և դարձրեց ժողովրդական անուն», և այդ այն ժամանակ, երբ ֆրանսիացիները տեղեկութիւն չունէին բելգիացի բանաստեղծի մասին։ Իսկ «Ֆրանկֆուրտ. Ցայտ.» թերթը, ճանաչելով որ իբր չի հասկանում Վերհարնի հանդէպ գալու պատճառը, ենթադրում է, որ Վերհարնը այդ գիրքը գրել է Ֆրանսիային դուր գալու և «անմահների ակադէմիայում» բազկաթոռ ստանալու համար։

◆ Ֆրանսիացիք Պարիզում ձեռնարկել են հրատարակելու մի շարք գրքեր յօգուտ ֆրանսիացի վիրաւոր և գերի զինուորների։ Այդ շարքի գրքերից առաջինը կազմված է Անատոլ Ֆրանսի յօդուածներից և նամակներից, որոնք վերաբերում են պատերազմին։

◆ Այս օրերս Բեռլինում լոյս է տեսել դանիացի նշանաւոր գրող Հերման Բանգի մի նոր վէպը, որը կրում է «Գարնան խընդութիւն» վերնագիրը։ Վէպի նիւթը վերցված է ժամանակակից կեանքից և, քննադատների կարծիքով, գրված է գեղեցիկ և փայլուն դիտողականութեամբ։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3	դէպի Բաթում	1 ժ.	45 ր.	ցերեկ.
№ 4	» Բագու	7 ժ.	3 ր.	երեկ.
№ 6	(արագ) »	12 ժ.	8 ր.	ցերեկ.
№ 9	» Բաթում	8 ժ.	53 ր.	երեկ.
	» Ջուլֆա	8 ժ.	53 ր.	երեկ.
	» Բօրժոմ	3 ժ.	20 ր.	ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3	Բագուից —	13 ժ.	54 ր.	ցերեկ.
№ 4	Բաթումից —	5 ժ.	55 ր.	երեկ.
№ 5	Բագուից (արագ)	7 ժ.	41 ր.	երեկ.
№ 10	Բաթումից —	9 ժ.	51 ր.	առաւ.
	Ջուլֆայից —	8 ժ.	11 ր.	առաւ.
	Բօրժոմից —	7 ժ.	25 ր.	առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 թ.
(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ՝
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի Ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՄԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երկրշ. հիւանդ. և շաքար. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—163

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Նախկին օրդինատոր Պետերբուրգի սիֆիլ.-վեներ. կլինիկայի։ Ընդունում է հիւանդներին յատկապէս միզասեռային, վեներ., սիֆիլիսային հիւանդութեան. առաւ. ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 6—8. Սեմեօնօվսկայա փող., № 18 (Վօրօնցօվի արձանի մօտ)։ Բժշկի բնակարան. Սեմեօնօվսկայա, № 16.
(Հ. ու. կ.) 1018. 100-89

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ
փախստական ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐ **վարժուհիներ**
տներում դաստիարակչուհի լինելու։
Հասցէն՝ Арсенальное шоссе № 14.
704. 1—1

Անգլիերէնի հմուտ, տարիներով ուսուցչական փորձառութիւն ունեցող և ընտանիքի տէր ՎԱՆԵՑԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ պատրաստ է անգլիերէնի և հայերէնի դասեր աւանդել։
Փափագողներ թող հաճին «Մշակի» խմբագրատունը դիմել։ 703. 3—1

Լոյս տեսաւ
Բ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
„Աղէտի եւ տառապանքի աշխարհից“
(Այց Թիֆլիսի փախստականներին)
78 եր. գինը 40 կ.
Արդիւնքը յատկացվում է Տ. Նազարեանի ճաշարանի օգտին։
Գրքերի պահեստը Տ. Նազարեանի մօտ. դիմել նաև՝ «Գուտտենբերգ», կենտրոնական և «Գիր» գրախանութներին։ Իսկ Բագւում „Сотрудникъ“ (Сегаль) և „Посредникъ“ գրավաճառներին։ (օ. մ.) 692. 10—3

Նոր լոյս տեսաւ
Մ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
Մերօրեայ ժողովածու թուաբանական խնդիրների
II տարի 5-րդ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ.
Դիմել՝ Թիֆլիսի գրավաճառներին կամ Тифлисъ, Могнинскій пр. № 3. М. Самуэляну.
(օ. մ.) 699. 3—2

ՎԵՐՋ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐԻՆ
ՏՐԻՊԵՐԻ (սուսանակ) ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

Սուսանակը մի քանիսի կարծիքով անբուժելի հիւանդութիւն է, իսկ մի մասի էլ՝ թէև բուժելի, բայց պահանջում է երկար ու ձիգ ժամանակ և նիւթական մեծ ծախք, բացի բարոյական տանջանքներից։ Այժմ այդ հիւանդութիւնը բըժշկվում է երեք շաբաթվայ միջոցում «Ռապիդ» միջոցով, որ ես եմ հնարել և թոյլ է տրված բժշկական խորհրդով № 1295 վկայաթղթով։

Այս միջոցը հինգ տարվայ ընթացքում բուժել է մի քանի հազար հիւանդների և մեծ անուն հանել թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում։ Բայց մինչև այժմ էլ կան հիւանդներ, որոնք կասկածով են վերաբերվում իմ յայտարարութեանց։

Այն կասկածանքը բնական է, որովհետև վերջին մի քանի տարիներում այնքան «հրաշագործ» դեղեր են ի վաճառ հանվել, որոնք շատափոյթ բուժումն են խոստանում, որ հիւանդը կարդալով յայտարարութիւնները ոչ միայն դըժուարանում է դրանցից ընտրել, այլ և սկսում է կասկածել նրանց տուած խոստումների վերաբերմամբ։

Թւում է շատ հիւանդներ փորձել են մի քանի դեղեր և՝ զուցէ՝ հիասթափվել նրանց ներգործութեան ու խոստումների վերաբերմամբ, բայց դա չէ նշանակում, որ բոլոր դեղերն էլ այդպէս են։ Իմ առաջարկած միջոցը երեք շաբաթվայ ընթացքում բուժում է այս հիւանդութեանը ամենանոր տեսակը։

Հինգ տարվայ ընթացքում ես ստացել եմ մեծաքանակ շնորհակալական նամակներ, որոնք ինձ թոյլ են տալիս յայտնելու, որ «Ռապիդ» գործ ածելու ժամանակ չը բուժելու դէպք չէ եղած և բուժական չէր հիւանդ, որ գործ է ածել երկու կրկնակի սրուակ «Ռապիդ», անպայման առողջացել է, որքան որ հիւանդութիւնը տևած լինէր։

Հիւանդների ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում այն հանգամանքի վրա, որ իմ հաւաստիացումը «Ռապիդ» միջոցի մասին և իմ խոստումները ի զուր չեն, ի դատաստանութիւն օրի Թիֆլիսի բաժանմունքից ամեն մի 2 սրուակ ապսպրողի (բուժման ամբողջ կուրսը) ես ձրի ուղարկում եմ դեղի հետ միասին ՊԱՐՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹ, ՓՈՂԸ ԵՏ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ, եթէ գրվողը չը բժշկվի։ Այս թղթի պատճէնը այս է.

«Ես, ի ներքոյ ստորագրողս, տալիս եմ այս թուղթը պարոն այս ինչին այն բանի համար, որ ծախելով նրան «Ռապիդ» պրեպարատի 2 կրկնակի սրուակ հոնօրէյի դէմ, երաշխաւորում եմ, որ 20-օրեայ գործածութիւնից յետոյ՝ նրա հիւանդութիւնը բոլորովին կանհետանայ։ Եթէ այդ ժամանակամիջոցում, նրա հիւանդութիւնը, լաբօրատորիայում նրա մէզը քննութեան ենթարկելուց յետոյ, բուժված չը լինի, այն ժամանակ 9 ռ. պարտաւոր եմ վերադարձնելու»։

Աւելի լաւ համոզելու համար ես վրճռեցի ամեն մի յայտարարութեան մէջ տեղաւորել նորանոր շնորհակալական նամակներ։ Այս նամակների բնականները պահվում են ինձ մօտ և ցանկացողները կարող են միշտ էլ տեսնել։ Այս նամակների իսկութեան համար ես պատասխանատու եմ և դրանց կեղծութիւնը ապացուցանելու դէպքում ես պատրաստ եմ վճարել 1000 ռ., որևէ բարեգործական նպատակով։

Մեծ. պ. Դէլամուրէ! Յայտնում եմ Ձեզ իմ խորին շնորհակալութիւնը «Ռապիդ» պրէպարատի համար, որը ես գործադրելով իմ հիւանդութիւնը բուժելու նպատակով, և ի վերջոյ անալիզի ենթարկելով իմ մէզը, գօնօկօկ տարրի բացակայութիւնը նկատվեց։

Յարգանքով՝ Կ. Ե. Կ. Օղեասա։

Երկու կրկնակի սրուակի և մի արկղիկ պիլիւլների (լրիւ բժշկվելու կուրսը) գինն է 9 ռուբլի։ Վերադիր վճարով և ճանապարհածախսով 10 ռուբլի։ Վերադիր վճարով ուղարկվում է 3 ռ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։

Պատուէրները հասցէագրել միմիայն.
Въ Кавказское отдѣленіе Московской лабораторіи М. Деламурэ, Тифлисъ, Эриванск. пл., Пушкинская, 3, отд. 2/М, верхній этажъ, противъ Городской Управы д. Кредитнаго О-ва.
Հեռագրական հասցէն՝
Тифлисъ—Американецъ.
(կ.) 609. 50—5

174. 0—55
ПРИ ГОНОРРЕѢ
въ острой и хронической формѣ, а также ея послѣдствіяхъ съ громаднымъ успѣхомъ примѣняется испытанный въ теченіе долгихъ лѣтъ препаратъ
„АРМАТИНЪ“ А. Я. АКУЛІАНЦА
для внутренняго употребленія. „Арматинъ“ совершенно безвреденъ для организма и одинаково успѣшно примѣнимъ къ мужчинамъ и женщинамъ. При употребленіи „Арматина“ не требуется никакихъ спринцеваній, промываній, прижиганій, бужированій и т. п.
ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ. „Арматинъ“ А. Я. Акуліанца вызвалъ на рынкѣ разнаго рода грубыхъ и вредныхъ для организма поддѣлокъ, а потому просятъ г.г. покупателей быть особенно осторожными при покупкѣ и требовать „Арматинъ“ только А. Я. Акуліанца съ этикетомъ бѣлая ромашка. Цѣна 1 кор. 1 р. 75 к. Продажа въ аптекахъ по реп. вр. Аптекамъ, аптек. складамъ, лечебницамъ и пр. лечебн. учрежд.—скидка на главн. складѣ А. Я. АКУЛІАНЦА. Москва, Уланскій п. 21.
(Ն. կ.)

Ծախվում են
1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ» նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բըցեպտներով։ Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ աւելացնելով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար։ Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրոնիկական սիֆիլիսի և բժշկութեան մասին, բըցեպտներով։ Գինը 50 կոպ.։

2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՈՂՋ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ, թունաւորութիւններ և նրանց շտապօգնութեան օգնելը։ Բազմաթիւ տնային դեղեր և խորհուրդներ։ Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով։ Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին։ Գինը 30 կոպ.։

3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏՂԱՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անեկդոտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու։ Ծիծաղաշարժ նկարի պատկերը գրքի երեսին։ Գինը 20 կ.։ Այս երեք գիրքը միասին պահանջողներին

ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ
երկու հետևեալ գրքերը. 1) «Պիկէրմատի չալվարը» ծիծաղաշարժ վօդևիլ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.)։
Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. առաջուց ուղարկել անպայման պէտէվօրով։ (Մարկաներ չը գնել նամակներում, հակառակ դէպքում պատասխանատու չեմ ոչ մի կերպ)։ Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.
(Ն.կ.) 311. 100—43

Առեւտրի եւ Արդիւնաբեր. Մինիստրութեան իրաւասութեան ներքոյ գտնվող
Հաշուապահական Կուրսեր Դ. Կ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՑԻ
Թիֆլիս, Նիկօլայէվսկայա փող., № 36,
Նոյն տեղը ՊԱՆՍԻՕՆ Մ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՑԻ
Ընդունվում են աշակերտներ լրիւ պանսիօնով, դասերի պատրաստութեամբ և առանց
Խնդիրների ընդունելութիւնը երեկոյեան ժամը 3—7-ը։
(Ե. Հ. Հ. կ.) 541. 50—29

Առեւտրի եւ Արդիւնաբեր. Մինիստրութեան հովանաւորութեան ներքոյ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ
ԿՈՒՐՍԵՐ
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԵՐԿՍԵՌ ԱՆՁԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
(Թիֆլիս, Միխայլովսկի պր., № 24, տէլ. № 9—76.)
Խնդիրների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ից։ Ծրագիրներն ու կանոնները ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար՝ կուրսերի դիւանատնից։
(կ. Ե. Հ.) 480. 0—32

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԻՆԺԵՆԵՐ
Տ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ
Բագու, Կրասնօվօդսկայա փ. տ. Աւան-Իսքաշեանցի. Հեռախօս № № 23-49, 23-50
Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար խակալէս ԴԻԶԷԼ շարժիչներ (մօտօրներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։
Հօրիզօնական անգլիական շարժիչներ, (մօտօրներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ուժին ½ ֆունտ կամ 200 գրամմ։
Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով։
Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ)։
Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։
Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից։
Ամեն տեսակ էլեքտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից։
Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկօմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտօրներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից։
Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։
Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով։
Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.
Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur.
(Ն.կ.) 551. 150—136

ԹԱՒՐԻԶԻ ԱՐԱՄԵԱՆ ԵՒ Ս. ԱՆՆԱՅԵԱՆ
երկսեռ դպրոցների համար հարկաւոր են.
1. **Մի ճեմարանական** բարձր դասարանների հայոց լեզուի և կրօնի դասերի համար։ Կարող են լինել և փորձառու ուսուցչուհիներ՝ ընթացաւարտ Գայեանեանից կամ Յովհաննեանից։ Դասերի թիւը շաբթէն 24, ռոճիկ՝ 600 ռ.։ Ճեմարանականը կը ստանայ ճանապարհածախս 30 ռ.։
2. **Մի ուսուցիչ** հայոց լեզուի, հայրենագիտութեան, հայոց պատմութեան և աշխարհագրութեան դասերի համար, 24 դասով, ռոճիկ 600 ռ., մէջը հաշւելով և ճանապարհածախսը։
3. Մի փորձառու և հայերէնի տիրապետող **վարժուհի** ռուսաց լեզուի համար 24 դասով և 600 ռուբլի ռոճիկով։
4. **Մի վարժուհի** բնական գիտութիւնների և թւաբանութեան համար, 24 դասով և 600 ռ. ռոճիկով։
5. **Մի ուսուցիչ** երաժշտութեան 18—22 դասով, ռոճիկ 600 ռուբլի։
6. **Մի վարժուհի** բաժանմունքների հայոց լեզուի և թւաբանութեան համար, 24 դասով և 600 ռ. ռոճիկով։
7. **Մի վարժուհի** ձեռագործի համար, որ վարելու է նաև օրիորդաց մասում վերակացուհու պաշտօն, 18—22 դասով, 550 ռ. ռոճիկով։
Պաշտօնավարել ցանկացողները, ամենաուշը մինչև հոկտեմբերի 15-ը, պէտք է դիմեն նոյն դպրոցների տեսուչ Ալ. Տէր-Վարդանեանին առաւօտ. ժամը 9—10-ը։ Հասցէն
695. Елисаветинская ул. д. № 1, кв. 14. 4—4

Ս.-Պետրօգրադի Պետական Կօնսերվատորիայի Գեղարուեստական Խորհրդի
◆—◆ ԴՐՈՒԱՏՄԱՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ ◆—◆
Հայ դպրոցների III և IV բաժանմունքների
ԵՐԳ-ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔ
Առաջարկում ենք մեր
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆԸ
Ա. մաս՝ դիատօնիզմ. —◆— Գինը 35 կոպէկ.։
Դիմել բոլոր հայ գրավաճառներին։
Պահեստը Ա. Մանուկեանի մօտ. հասցէն՝ Գայեանեան դպրոց։
ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆ, ԱԶԱՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(կ. Հ.) 620. 8—8

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.